

Päiväys: 04.12.2001

Diaarinumero: 1199Y0071-53

Vapo Oy Energia
Pohjois-Suomen tulosityksikkö
PL 318
90101 OULU

Asia LAUSUNTO NUOLISUON TURVETUOTANTOALUEEN
YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTISELOSTUKSESTA
(JA NATURA-ARVIOINNISTA)

TIIVISTELMÄ ARVIOINTISELOSTUKSESTA

Hankevastaava

Vapo Oy Energia
Pohjois-Suomen tulosityksikkö
PL 318
90101 OULU

Hanke ja sen suunnitteluvaihe sekä vaihtoehdot

Nuolisuon tuotannolla on tarkoitus turvata polttoturvetoimitusten riittävyys Lapin energiahuollossa. Suon pintakerroksista saadaan myös vaaleaa rahkaturvetta karjan kuivikkeeksi sekä lietteiden imeytykseen ja kompostointiin.

Vapo Oy on vuokrannut Metsähallitukselta turpeen otto-oikeuden 1.4.1985 ja se päättyy 31.12.2025. Yksityiseltä maanomistajalta on vuokrattu vuonna 1999 yksi alue. Pintavalutuskenttiä varten Metsähallitukselta on vuosina 1997 ja 1999 vuokrattu yhteensä 35,4 ha. Vapo Oy:n hallinnassa on 366 ha, josta tuotantokelpoista suota 339 ha.

Suo on suurelta osalta metsäojitettu 1960-luvulla. Lapin vesi- ja ympäristöpiiri ojitti Nuolisuon turvetuotannon käyttöön vuosina 1988-1991. Hankealueella on 12,8 ha ojittamatonta. Alueella ei ole aloitettu turvetuotantoa. Valmistelutöiden yhteydessä alueelle tehtiin vesiensuojelurakenteiksi Nuolisuon pohjoisimmille lohkoille (n. 50 ha) pintavalutuskenttä ja muulle tuotantoalueelle (n. 280 ha) laskeutusaltat. Osa lohkoista on ojittamatta.

Vaihtoehdot

- 1) 0-vaihtoehto (turvetta ei tuoteta)
- 2) Vaihtoehtoiset tuotantoalueet
- 3) Tuotanto koko tuotantokelpoisella alueella, jolloin tuotannossa olisi valmistelun jälkeen heti koko 339 ha:n tuotantokelpoinen alue. Arviointiselostuksessa kuvataan tuotanto- ja vesiensuojelusuunnitelmat sekä vesien johtamisreitit.
- 4) Vaiheittainen tuotanto, jolloin ensimmäisessä vaiheessa tuotantoon otettaisiin noin puolet koko tuotantoalueesta. Loppualueella tuotanto aloitettaisiin vasta tuotannon päättyessä ensimmäisellä alueella.
- 5) Supistettu tuotanto, jossa tuotannon ulkopuolelle rajautuisivat lohkon 9 ojittamaton alue ja lohkon 1 pohjoisosa

Tarvittavat luvat ja päätökset

Vapo Oy Energia on jättänyt Nuolisuota koskevan vesienjohtamislupahakemuksen Pohjois-Suomen vesioikeudelle helmikuussa 1999. Ympäristöministeriö määräsi 7.5.1999 Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen hankkeen YVA-lain mukaiseksi yhteysviranomaiseksi. Yhteysviranomainen esitti 9.7.1999 ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamista hankkeeseen. Samalla todettiin, että osana arviointimenettelyä tulisi arvioida luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisesti vaikutukset Natura-alueen luonnonarvoihin. Ympäristöministeriö päätti 19.11.1999 arviointimenettelyn soveltamisesta hankkeeseen. YVA-menettelyn jälkeen Vapo Oy hakee hankkeelle ympäristölupaa.

Ympäristövaikutukset arviointiselostuksen mukaan

Kasvillisuus. Sarkaojitetut alueet ovat kuivahtaneet ja menettäneet luonnontilaisuutensa. Vaivaiskoivujen osuus ojitetuilla alueilla on lisääntynyt. Osa alueista on taimikoitunut. Pintavalutuskentän 1 koillispuolelle jää keskiravinteinen lähdesuo, joka on luokiteltu koko maassa uhanalaiseksi suotyypiksi. Alue jää pintavalutuskenttärakenteiden ulkopuolelle. Lähdealue saa vedet idästä.

Linnusto. Pintavalutuskentiltä ei tavattu uhanalaisia eikä Suomen erityisvastuulajeja. Lintudirektiivin lajeista pintavalutuskentällä 2 ja Lapio- ja Papinojen varsilla pesi liro. Nuolisuolla tavattiin kolme liroparia. Nuolisuon linnustollinen arvo on vähäinen.

Luonnon monimuotoisuus. Pintavalutuskenttä 1:n koillispuolella oleva uhanalaista suotyyppiä edustava lähdesuo on syytä ottaa huomioon pintavalutuskenttää rakennettaessa. Nuolisuon on menettänyt luonnontilaisuutensa, joten turvetuotannon aloittaminen hankealueella ei uhkaa luonnon monimuotoisuutta.

Maisemavaikutukset. Turvesuo on koko kesän ajan kasvuton. Ojitusten vuoksi Nuolisuon on menettänyt maisemallisen arvonsa. Nuoliojan ja Kirkisenojan varsilla kasvaa järeää puustoa, joka jää tuotantoalueen ulkopuolella nykyiseen tilaan. Kaukomaisemassa hankealue ei tule näkymään merkittävästi. Turvetuotantoalue näkyy Natura-alueelle suppealla alueella lohkon 1 luoteisosassa, missä turvetuotantoalue rajautuu Natura-alueen reunaan. Pintavalutuskentän 1 reunavallit sekä pintavalutuskentälle johtava laskuoja näkyvät Natura-alueella.

Vaikutukset alueen käyttömahdollisuuksiin

Nuolisuon tuotantoon suunniteltua ja ojitettua aluetta ei voida pitää merkittävänä marjapaikkana. Nuolisuon merkitys metsästykselle on pieni. Hankealuetta ei voida pitää merkittävänä ulkoilualueena. Kuukkaan paliskunnalla on 1534 poroa. Nuolisuolla on aikaisemmin ollut tärkeä merkitys porojen kesälaitumena, mutta ojitus muutti alueen pääkasvillisuuden. Paliskunnalla on ollut kesämerkintäaita Nuolisuon saarella, mutta uusi on rakennettu Tervonkankaan päähän. Sarkaojitusten vuoksi Nuolisuon hankealue on jo menettänyt merkitystään porojen kesälaidunalueena ja porot ovat siirtyneet muualle. Välittömässä läheisyydessä sijaitseva Litokairan alue on luonnontilaisine soineen merkittävä alueen porotalouden kannalta.

Vesistö- ja kalastovaikutukset

Nuolisuolta valuvan veden ravinnepitoisuudet, etenkin typen, ovat korkeita ja vaikutus näkyy välittömästi suon alapuolella ojien veden laadussa. Fosfaattia on suon alapuolisissa vesistöissä niinikään runsaasti. Lapio- ja Papinojen kalasto on vähäarvoinen. Ojissa ei havaittu taimenta, harjasta tai muita virtakutuisia lajeja eikä niissä todennäköisesti ole niiden poikastuotantoa lainkaan. Lapio- ja Papinojan sekä Kivijoen merkitys kalastukselle on

pieni. Kivijoen veden käyttö talousvedeksi on vähäistä.

Pöly- ja meluvaikutukset

Tuotannosta ja lastauksesta ei aiheudu pölyhaittaa asutukselle. Turvepölyä saattaa ajoittain kulkeutua vähäisessä määrin Natura-alueelle. Pahimmassa tapauksessa pölyhaitat voisivat ilmetä kasvillisuuden pinnalla ruskeana pölynä, joka kuitenkin huuhtoutuisi pois sadeveden mukana. Turvepölyn ajoittaisella leviämishällä Litokairan alueelle ei ole vaikutusta Natura 2000 -alueen luontoarvoihin. Turvetuotannon eri vaiheet eivät aiheuta melun ohjearvojen ylityksiä asuinrakennuksissa.

Liikennevaikutukset

Turveliikenne vaikuttaa hankealueen läheisyydessä liikenneturvallisuuden heikkenemisenä, mutta jonkin verran myös pölyämisenä, meluna sekä ilmanpäästöinä.

Turvetuotantoalueen jälkihoito ja -käyttö

Tuotantoalueesta pääosa on vuokrattu Metsähallitukselta ja yksi alue on vuokrattu yksityiseltä. Pintavalutuskenttäalueet on vuokrattu Metsähallitukselta. Alueen jälkikäyttömuodosta tekee ratkaisun maanomistaja. Koska jälkikäytöstä ei ole tehty päätöksiä, ei ympäristövaikutuksia arvioitu sen osalta.

Natura-arviointi

Litokairan Natura 2000 -kohde (FI1103827) on 30382 ha ja sijoittuu Pudasjärven, Ranuan ja Kuivaniemen kuntien alueille. Suurin osa alueesta on suojeltu soidensuojelualueena lailla (851/1988): Lapiosuon-Iso-Äijönsuon soidensuojelualue. Litokairan alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon luontodirektiivin ja lintudirektiivin perusteella. Luontodirektiivin mukaisia luontotyyppijä edustavat priorisoituina luontotyyppienä aapasuot (65%), borealiset luonnonmetsät (15 %), keidassuot (10 %) ja puustoiset suot (3 %). Muita luontotyyppijä ovat humuspitoiset lammet ja järvet, pikkujotet ja purot sekä Fennoskandian lähteet ja lähdesuot sekä letot.

Lintudirektiivin liite I:een kuuluvista lajeista tavataan ampuhaukka, helmipöllö, hiiripöllö, kapustarinta, kuikka, kurki, laulujoutsen, liro, metso, palokärki, pohjantikka, pyy, sinisuohaukka, suokukko, suopöllö, uivelo, varpuspöllö sekä kolme uhanalaista lajia kalasääski, kotka ja muuttohaukka. Luontodirektiivin liitteen II nisäkkäitä ovat karhu, susi, saukko ja ilves.

Nuolisuon turvetuotantoalueen kuivatusvedet on suunniteltu johdettavan Natura-alueen läpi. Nuolisuon turvetuotantokenttä rajautuu länsiosastaan Natura-alueeseen ja pintavalutuskentälle johtaa jo aikaisemmin kaivettu laskuoja, joka kulkee Natura-alueella.

Hankkeen vaikutukset kohdistuvat luontotyypeistä aapasoihin, puustoisiiin soihin sekä pikkujokiin ja puroihin. Hankkeen vaikutusalueella ei ole boreaalisia luonnonmetsiä, keidassoita, humuspitoisia lampia ja järviä eikä Fennoskandian lähteitä, lähdesoita ja lettoja.

Vaikutukset aapasoihin

Lohkon 1 sarkaojitus on jo kuivattanut Natura-aluetta. Natura-alueella olevan laskuojan kuivattava vaikutus on jo nähtävissä ojan ympäristössä. Koko hankealueen tuotantoon ottaminen ei nykyisestään laajentaisi kuivatusvaikutusaluetta Natura-alueella, eikä näin ollen merkittävästi heikennä aapasoiden suojelutasoa. Uuden pintavalutuskentän rakentamiseksi

on tarkoitus pengertää kentän reunat.

Pikku Papinsuo on Natura-alueen suojelutason säilyttämisen kannalta huomionarvoinen. Pintavalutuskentältä 3 on matkaa 600 metriä Pikku Papinsuolle, etäisyyttä Paha Papinojaan ja Natura-alueen reunaan on 200 metriä. Hankkeen vaikutukset eivät ulotu Pikku Papinsuolle.

Vaikutukset puustoihin soihin

Natura-alueella Lapio-ojan varressa on edustavaa korpikastikkavaltaista ruoho- ja heinäkorpea sekä muurainkorpea. Puusto on osittain järeää kuusikkoa, seassa on myös hieskoivua ja lahoppuustoa. Alue on selvästi tulvien vaikutuksen alainen. Papinojan varressa on nauhamaisesti korpikastikkavaltaista ruoho- ja heinäkorpea, paikoin myös muurainkorpea ja tupasvillakorpea. Lapio-ojassa voimakas liettyminen voisi alkuvaiheessa muuttaa etenkin pohjakerroksen kasvillisuutta ja vaikuttaisi sitä kautta suotyypin luonnontilaisuuteen. Suunnitellut pintavalutuskentät pidättävät nykyisiä laskeutusaltaita tehokkaammin kiintoaineita ja ravinteita. Tehostettujen vesiensuojelumenetelmien käyttöönotto parantaa vesiensuojelutasoa Nuolisuolla. Liettymien muodostuminen ja niiden vaikutukset alapuolisiin puroihin ja niiden varsilla esiintyvien puustoisten soiden luontotyyppeihin vähenee nykyisestä.

Pikkujoet ja purot

Lapio-ojan ja Papinojan varret ovat edustava näyte Natura-alueen suojelutavoitteisiin kuuluvaa pikkujokien ja purojen luontotyyppiä. Tervonojaan verrattuna Lapio- ja Papinojen kasvillisuus on tiheämpää kelluslehtisten osalta, mikä ilmentää ojien liettyneen ja rehevöityneen Tervonojaa enemmän. Selvitysten mukaan turvetuotannon kuormitus ei enää tule muuttamaan Lapio- ja Papinojen kasvillisuutta merkittävästi. Pohjaeläimistön todettiin olevan tavanomainen, harvalukuinenkin löydettyjen heimojen määrän suhteen. Ojien kalasto on vähäarvoinen. Maisemallisesti ojien valuma-alueita voidaan kuitenkin pitää arvokkaina. Nuolisuon turvetuotanto näkyy selvimmin kokonaistypen ja ammoniumtypen pitoisuuksien kohoamisena. Vaikutukset ovat mitattavissa vielä Kivijoessa Lapio-ojan kohdalla niin, että Kivijoessa typen pitoisuuksien kasvu voi aiheuttaa rehevyyden lisääntymistä Lapio-ojan suun läheisyydessä.

Vaikutukset lintudirektiivin liite I:n ja luontodirektiivin liite II:n lajeihin Lapio-ojan ja Papinojan varrelta 500 metrin matkalta 100 m ojien molemmin puolin löytyi liro, joka pesii molempien ojien varsilla. Uhanalaisiksi luokiteltuja, Suomen erityisvastuu- ja edustavaa elinympäristöä ilmentäviä lajeja ei tavattu. Tarkastellun alueen linnustollinen arvo on vähäinen. Metsähallituksella ei ole tiedossa isojen petolintujen pesiä Nuolisuon läheisyydessä. Turvetuotannolla ei katsota olevan vaikutusta Natura-alueen lintulajistoon eikä luontodirektiivin liitteen II karhuun, suteen, saukkoon ja ilvekseen.

LAUSUNNOISSA JA MIELIPITEISSÄ ESITETTYJÄ NÄKÖKOHTIA

Arviointiselostukseen jätettiin yhteysviranomaiselle 9 lausuntoa.

Yhteysviranomaisen liittää lausuntoonsa arviointiselostukseen annetut lausunnot. Seuraavassa tuodaan esiin lausunnoissa esitetyt keskeisimmät näkökohdat.

1. Metsähallitus, Pohjanmaan-Kainuun luontopalvelut

Litokairan Natura-alue on monipuolinen suojelukokonaisuus. Alue on laaja ja erämainen, mm. hyvin kehittyneiden aapasoiden, luonnonmetsäsaarekkeiden sekä jokien ja purojen

muodostama kokonaisuus.

Suunnitellun tuotantoalueen vaikutusalueella esiintyy luontodirektiivin liitteen I mukaisista ensisijaisesti suojeltavista luontotyypeistä aapasoita ja pieneltä osin myös puustoisia soita. Muita vaikutusalueella esiintyviä direktiivin luontotyyppisiä ovat mm. pienet joet ja purot.

Arviointiselostuksessa on riittävän kattavasti panostettu mm. vesiensuojelun tarkasteluun. Myös eri tyyppisiä luontoselvityksiä on teetetty, mutta ei riittävästi. Seuraavassa on esitetty selvimmät puutteet, jotka tulisi ehdottomasti korjata ja joiden pohjalta tulisi tehdä uusi Natura-arviointi ennen mahdollisen lupahakemuksen jättämistä Pohjois-Suomen ympäristölupeviranomaiselle.

Selvänä puutteena on todettava, ettei Vapo Oy ole teettänyt kattavaa lintulaskentaa suunnitellun tuotantoalueen vaikutusalueeseen kuuluvalta Natura -osalta. Olennaista olisi ollut mm. keskittyä tavanomaisten lajien sijasta kartoittamaan harvalukuisia lajeja, johon yhden, pesimäaikaan tehdyn havainnointikerran perusteella ei ole mahdollista päästä. Nyt tehty linnustaselvitys ei anna todellista kuvaa edes pesivästä linnustosta, jonka myös linnustaselvityksen tehnyt biologitoimisto Venetvaara on raportissaan maininnut. Lisäksi on outoa, että linnustoa on havainnoitu suojelualueen puolelta vain purojen varsilta, vaikka muutaman sadan metrin päässä suunnitellun tuotantoalueen länsi-luoteispuolella sijaitsee myös luonnontilaisia aapasuokokonaisuuksia. Juuri aapasoilla on tunnetusti monipuolinen linnusto. Litokairan lajistoon kuuluu mm. useita aapasoilla esiintyviä EU:n lintudirektiivin liitteen 1 mukaisia lajeja, kuten kapustarinta, suokukko, laulujoutsen ja kurki.

Turvetuotannosta aiheutuvat melu ym. vaikutukset voivat häiritä mm. suurten erämaalintujen pesintää/muutonaikaista levähtämistä. Metsähallitus pitääkin erittäin tärkeänä myös suojelualueen linnuston muutonaikaisen merkityksen arvioimista, joka mm. linnustoasiantuntijoiden mukaan saattaa olla huomattavasti pesimäaikaista arvoa suurempi.

Kun otetaan huomioon mm. tuotannosta aiheutuva meluhaitta, tulisi selvitykset ulottaa 500-1000 metrin säteelle tuotantoalueesta. Myös Vapo Oy on selostuksessa maininnut, että turvetuotannon ja toimitusliikenteen aiheuttama melu kantautuisi ajoittain myös Litokairan suojelualueelle. Tämäkin korostaa alueen linnuston kattavaa selvittämistä etenkin, kun alue kuuluu myös kansainvälisesti tärkeisiin lintualueisiin (IBA).

Edellä esitetyn perusteella Vapon luvussa 8.4.4. esittämää lausumaa siitä, ettei Nuolisuon turvetuotannolla katsota olevan vaikutusta Natura-alueen lintulajistoon, voidaan pitää tässä vaiheessa ennenaikaisena.

Niin ikään Natura-arviointi hankkeen luontotyyppeihin aiheutuvista vaikutuksista ei Metsähallituksen mielestä ole riittävä. Arvioinnissa ei esimerkiksi ole tarkasteltu eri toteutusvaihtoehtojen vaikutuksia alueen luontoon yksityiskohtaisesti. Siksi Natura-arvioinnissa esitetty väite, ettei tuotantoalue vaikuttaisi yleensäkkään suojelualueen luontoon nykyistä enemmän, on perusteeton. Muiden muassa maininta, ettei pohjoisimman lohkon ottaminen tuotantoon todennäköisesti tulevaisuudessakaan laajentaisi Natura-alueelle jo aiheutunutta kuivatusvaikutusta, eikä näin ollen merkittävästi heikentäisi aapasuon luontotyyppin suojelutasoa Natura-alueella, on vailla todellisuuspohjaa. Tämä mm. siksi, koska ojituksesta on kulunut suhteellisen lyhyt aika (n. 10 vuotta) ja muutosprosessi – niin Natura-alueella kuin myös sen ulkopuolelle rajatulla soidensuojelualueen osalla – on yhä kesken. Olennaista on lisäksi huomioida, että pohjoisosan ojitamattomalta, tuotantoon suunnitellulta alueelta virtaa noin 50 metriä leveää suojuottia pitkin vesiä Natura-alueen priorisoidulle aapasuo -luontotyyppille. Jos tuotantoalue otettaisiin myös näiltä osin käyttöön, veden virtaaminen Natura-alueelle lakkaisi ja tämän seurauksena suon rakenne tulisi mitä ilmeisimmin olennaisesti muuttumaan. Niin ikään pohjoisosassa sijaitsevan pintavalutuskentän kuivatusoja vaikuttaa Natura-alueella sijaitsevalta osaltaan aapasuon

vesitaseeseen. Metsähallitus edellyttää, että suunnitelma-alueen pohjoisosassa tulee edellä mainituilla osilla tehdä yksityiskohtaisia selvityksiä mm. virtaamien suhteen ja niiden perusteella miettiä eri vaihtoehtomalleja ratkaisujen pohjaksi. Samassa yhteydessä tulee selvittää myös lakisääteiseen soidensuojelualueeseen kohdistuvat vaikutukset.

Natura-arvioinnin lopputuloksena pitäisi selvittää, heikentääkö hanke merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon. Heikentäminen voi olla merkittävää mm. jos luontotyypin ominaispiirteet hankkeen johdosta turmeltuvat tai häviävät osaksi tai, jos hanke vaikuttaa olennaisen heikentävästi suojeltavan lajiston runsauteen. Metsähallitus katsoo, ettei tässä tapauksessa voida puutteellisesti tehtyjen selvitysten takia suorittaa riittävää vaikutusten arviointia, vaan arvioinnin pohjaksi tarvitaan vähintään edellä esitetyt lisäselvitykset. Näin voidaan mahdollisesti välttyä aiheuttamasta koko Suomen ja jopa EU:n mittakaavassa verraten arvokkaan Natura-alueen luonnolle korvaamattomia haittoja.

2. Lapin liitto

Vahvistetussa seutukaavassa (liite 1) pääosa hankealueesta on varattu GTK:n turvesuotutkimuksen perusteella maankamaran aineenottoalueeksi EO 243. Seutukaavasuosituksen mukaan alueen suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota vesistöhaittojen minimointiin. Ennen alueen kuivatustoimenpiteisiin ryhtymistä on hankittava vesiensuojeluviranomaisen lausunto. Tuotantotoiminnan loputtua alue tulee saattaa luontaiseen kasvulliseen tilaan.

Vahvistettavana olevassa Rovaniemen maakuntakaavassa (liite 2) hankealue on varattu maankamaran aineenottoalueeksi (turvetuotantoalueeksi) EO 2641. Maakuntakaavassa osoitetaan teolliseen turvetuotantoon soveltuvia alueita. Turvetuotantoalueiden toteuttamisessa on ympäristölliset, erityisesti vesistöihin kohdistuvat haittavaikutukset pyrittävä minimoimaan käyttämällä nykyaikaisia vesiensuojeluratkaisuja. Tuotantoalueiden jälkihoito on jo turvetuotantoa suunniteltaessa otettava huomioon niin, että alueet voidaan turvetuotannon lopettamisen jälkeen käyttää puuntuotantoon tai muihin tarkoituksiin. Maakuntakaavan vaikutuksia arvioitaessa on korostettu, että luonnonsuojelulain 65 §:n mukaiset luontoarvot on erityisen painokkaasti otettava huomioon toteuttamissuunnitelmia laadittaessa. Aluetta on kunnostettu turvetuotannon aloittamista varten, mutta ei ole tällä hetkellä vielä tuotannossa. Rovaniemen maakuntakaavalla kumotaan alueelle aikaisemmin vahvistetut seutukaavat.

Ympäristövaikutusten arviointiselostus ja siihen liittyvä natura-arviointi on monipuolinen ja hyvin vaikutuksia kuvaava asiakirja. Ympäristövaikutusten arviointiselostusta voidaan pitää riittävänä ko. hanketta koskevia päätöksiä tehtäessä.

3. Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Selostus on kattava. Laajuutensa vuoksi selostuksesta on vaikea saada selville, mitkä ovat eri vaihtoehtojen ympäristövaikutukset sekä vaikutusten seuranta. Kannanottojen esittäminen hankkeen vaikutusarvioinnin loppuraportista on vaikeaa, jos selostus on vaikeasti luettavissa. Vaikutusten esittäminen esim. taulukkomuodossa olisi ollut havainnollinen.

Hankkeen merkittävyyden arviointi jää osittain ontuvaksi, koska turvetuotannon kokonaistilannetta hankealueella ei ole voitu laajemmin tarkastella muiden tuotantoyhtiöiden osalta. Lääninhallituksen käsityksen mukaan Nuolisuon alue kattaisi noin 25 % Lapin energiahuollon energiatarpeesta ($150\,000\text{ m}^3/590\,000\text{ m}^3/\text{v}$), jos käytettäisiin pelkästään turvetta.

Tuotantoalueen työllisyysvaikutus suhteessa alueen työllisyyteen/elinkeinorakenteeseen sekä turvetuotannon työllisyyteen yleisesti ei selviä arviointiselostuksesta. Työllisyysvaikutusarviointi täydentää hankkeen merkittävyyden arviointia ja on osa sosiaalisten vaikutusten arviointia.

Kyselytutkimuksen tuloksia on analysoitu kattavasti selostuksessa. Vaikutusten seurannan kannalta olisi tärkeää, että vesistöseurannan lisäksi seurantaan liitetään myös tuotantovaiheen kysely/haastatteluseuranta.

Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset vaikutukset on arviointiselostuksessa esitetty kattavasti. Pölypäästöjen vähentämiseksi esitettyjen toimien huomioiminen hankkeen myöhemmässä vaiheessa on tärkeää.

Arviointiselostuksessa ei arvioitu suoalueen jälkikäyttöä, koska jälkikäytöstä ei ole tehty suunnitelmia ja maanomistaja ratkaisee jälkikäytön. Tuotannon jälkeiset vaikutukset voisivat olla mm. työllisyys- sekä vesistövaikutukset. Vesistövaikutusten seuranta myös tuotannon jälkeisenä aikana olisi lääninhallituksen käsityksen mukaan tärkeää, koska tuotannon jälkeen suopinta on vielä avoin ja altis mm. eroosiolle. Jälkiseurannan avulla mahdollisiin haitallisiin vaikutuksiin päästäisiin heti vaikuttamaan. Arviointiselostuksessa ei myöskään käy ilmi, missä laajuudessa vesiensuojelumenetelmät ovat käytössä tuotannon jälkeen.

Arviointiselostus on yksityiskohtainen ja kattava. Eri vaikutusten rajaukset sekä vaihtoehtojen eri ympäristövaikutukset olisi voinut ilmaista esim. taulukkomuodossa. Hankkeen merkittävyyden arviointi jää osin vaillinaiseksi. Arviointiohjelmassa hankkeen lähtökohtana oli sen tärkeys Lapin energiahuollolle. Hankkeen muita vaikutuksia voitaisiin arvioida suhteessa hankkeen toteuttamisen merkittävyyteen.

4. Lapin lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Arviointiselostuksessa on otettu huomioon tarpeellisessa määrin hankkeesta mahdollisesti aiheutuvat sosiaaliset ja ihmisten terveyteen liittyvät vaikutukset.

5. Kainuun TE-keskus, kalatalousyksikkö

Arviointiohjelmavaiheessa vaaditut selvitykset on tehty ja raportoitu. Selostuksen voidaan katsoa yleisen kalatalousedun valvonnan näkökulmasta vastaavan tarkoitustaan ja hankkeen vaikutuksia voidaan sen perusteella lupakäsittelyn yhteydessä arvioida.

6. Lapin TE-keskus, kalatalousyksikkö

Hanke on parasta toteuttaa yksivaiheisena tuotantona, jolloin vesiensuojelutoimenpiteet voidaan toteuttaa tehokkaimmin. Alapuolinen vesistö on kooltaan varsin pieni, joten tuotantoalueen vesien käsittely tulee toteuttaa myös tehostetuilla menetelmillä (pintavalutus ja virtaamasäätö). Lapin Vesitutkimus Oy:n selvitysten mukaan tuotantoalueen alapuolisten purojen (Lapio-oja ja Papinoja) kalasto on vähäarvoinen. Hankkeella ei siten olisi mainittavia kalataloudellisia vaikutuksia. Mikäli hanke toteutetaan, kalaston ja kalastuksen tarkkailu on kuitenkin tarpeen.

7. Paliskuntain yhdistys

Arviointiselostuksen painopiste on Nuolisuon tärkeydessä turvetuotantoalueena. Huomattavasti vähemmälle huomiolle on jäänyt Nuolisuon turvetuotantoon saattamisen vaikutus Litokairan Natura 2000 -alueeseen. Nuolisuolle myönnettäessä tuotantolupa porotalous tulee vapauttaa kaikista rasitteista tuotannon aikana.

8. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin luonnonsuojelupiirit

Arviointiselostuksessa ja Natura-arvioinnissa on päähuomio kiinnitetty vähemmän tärkeään ja jätetty olennaiset seikat selvittämättä tai niitä on käsitelty puutteellisesti. Näin tulokseksi on saatu selvitys, jonka tarkoitus on todistella, että hankkeella ei ole sellaisia ympäristövaikutuksia, jotka estäisivät sen toteuttamisen. Luonnonsuojelupiirit katsovat, että turvetuotanto ei sovellu Nuolisuolle Litokairan koilliskulmalle missään muodossa. Turvetuotannon aloittamisen Nuolisuolla tekevät mahdolltomaksi laki Lapiosuon- Ison Äijönsuon soidensuojelualueesta (nro 851/1988), joka on annettu 30.9.1988 ja Litokairan kuuluminen Suomen Natura-suojeluohjelmaan. Soidensuojelualueutta koskevan asetuksen 852/1988 mukaan laissa 851/1988 tarkoitetuilla soidensuojelualueilla on kielletty muun muassa: ojitus, maa-ainesten ottaminen sekä maa- ja kallioperän vahingoittaminen ja muut toimenpiteet, jotka saattavat muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa. Näin ollen vuosina 1988-1991 suojelualueelle rakennettu laskeutusallas ja siihen liittyvät ojat ovat lainvastaisia. Niiden vaikutus suojeltuihin luontoarvoihin on ollut negatiivinen. Tuotannon aloittaminen merkitsisi ympäristöririkoksesta hyötymistä ja luontotyyppien, aapasoiden, puustoisten soiden ja pikkujokien ja purojen luonnontilan heikentämistä edelleen sekä alueen suojeluarvojen turvaamiseksi oleellista valuma-alueen ennallistamisen estämistä. Metsähallitus on myös toiminut väärin vuokratessaan osan lailla perustetusta soidensuojelualueesta turvetuottajalle. Soidensuojelualue on kansallisomaisuutta. Selostuksesta ei käy ilmi, että Metsähallitus olisi saanut virallisen valtuutuksen toimia vastoin luonnonsuojelulakia ja lakia Lapiosuon – Ison Äijönsuon soidensuojelualueesta sekä kansallisomaisuuden hoidosta vastaavan velvoitteita.

Yhä uusia päätöksiä ei tule enää perustaa vanhoihin virheisiin ja lain rikkomuksiin. Erityisen tärkeää on viestittää, että suojelualueiden rajauksia on kunnioitettava niin yksityis- kuin valtion maillakin. Luonnonsuojelupiirit odottavat yhteysviranomaiselta selkeätä kannanottoa Nuolisuon soveltumattomuudesta turvetuotantoon ja vaativat nopeaa päätöstä Nuolisuon ennallistamisesta ja välittömiä toimenpiteitä Litokairan koillisen osan vesitalouden häiriötilan korjaamiseksi.

Toteuttamisvaihtoehdot

Toteuttamatta jättämisen (0-vaihtoehto) vaikutukset jäävät asiallisesti selvittämättä. Haitatkin nimetään suppeasti vain tuotannon aikaisiksi. Haittoja on kasaantunut jo kymmenen vuotta. Tuotannon aloittaminen merkitsisi muun muassa korjaavien toimien estymistä.

Vakava puute on jättää käsittelemättä tuotannosta luopumisen mahdollistamien ennallistamistoimien ympäristövaikutuksia suojelualueelle, Lapiosuohon sekä tuotantoalueen jätevedet vastaanottaviin pienvesiin. Luonnonsuojelupoliittinen tarkastelu ylipäänsä on kyseisessä tapauksessa yhtä tärkeä kuin energiapoliittinenkin. Yhteiskunta on päättäessään Litokairan suojelusta sitoutunut alueeseen sisältyvien arvojen turvaamiseen. Niillä on tietty yhteiskunnallinen hyödyksi laskettava hintansa, kun taas turvetuotannosta koituva hyöty on lähinnä liiketaloudellista yrityksen tuloa, joka Nuolisuon tapauksessa on vielä yhtä hypoteettinen kuin vesivoiman laskennallinen hyöty rakentamattomasta koskesta. Niin kauan kuin turpeen käyttöä energiantuotannossa jatketaan, tuloa tulee alalle vuosittain sen verran kuin turvetta menee kaupaksi riippumatta siitä, toteutuuko Nuolisuon hanke vai ei. Tähän mennessä Nuolisuosta ei ole ollut itse yritykselle sanottavasti kuluja. Jatkossakin haitat koituisivat isolta osin yhteiskunnan maksettaviksi ympäristön ohella.

Vaihtoehtoiset tuotantoalueet. Tuotantokentän sijainti välittömästi suojelusuon ja Natura-alueen rajalla ja osittain jopa mainittujen suojelualueiden rajausten sisällä edellyttää hankkeelta vaihtoehtoisten kohteiden selvittämistä. Se kuuluu osana 0-vaihtoehdon

tarkasteluun. Kuten selvityksessäkin todetaan vanhoja kenttiä jää enenevässä määrin pois käytöstä ja uusia kenttiä tarvitaan tilalle, mikäli turpeen osuus energiantuotannossa pidetään ennallaan. Tuottajalla on lisäksi tavoitteena lisätä osuuttaan energiamarkkinoista. Näin ollen tuottajan on joka tapauksessa oltava selvillä uusista vaihtoehtoisista tuotantokentistä korvatakseen pois käytöstä jäävän tuotantopinta-alan uusilla. Lapin läänissä sijaitsee yli kolmannes valtakunnan polttoturvevarannoista ja Ranualla on lähes 17 000 hehtaaria polttoturpeen kaivamiseen soveltuvia soita. Siitä on käytössä vasta muutamia satoja hehtaareita. Suurin osa niistä sijaitsee Kivijoen valuma-alueella. On siis todennäköistä ja tuottajan näkökulmasta välttämätöntä, että korvaavia kohteita löytyy.

Supistettu tuotantoala -vaihtoehdossa olisi tullut tarkastella tilannetta, jossa tuotantoalue ei miltään osin ulottuisi suojelualueelle tai rajaukselle eli käytännössä luovuttaisiin kokonaan kuvassa 4.2 numerolla 1 merkityn alueen ottamisesta tuotantoon (lohkot 1, 2, 3 ja 9) ja soidensuojelualueelle tehdyt ojitukset tukittaisiin.

Ympäristövaikutukset ja niiden hallinta

Pintavalutuskenttä 1 sijoitetaan suunnitelman mukaan soidensuojelualueelle. Kentän rakentamiseen liittyy sen pengertäminen. Alueella esiintyy lukuisia suotyypppejä, joukossa Suomessa harvinaisia korpia. Kentän pohjoispuolella, niin ikään soidensuojelualueella, on uhanalainen suotyyppi, lähdesuo. Soidensuojelun tarkoitus on ollut turvata suotyyppien luonnontilaisuus ja omaehtoinen häiriöttömän vesitalouden turvaama kehitys. Pintavalutus taas merkitsee suotyyppien nopeaa muuttumista. Pintavalutuskenttää ei voi sijoittaa soidensuojelualueelle. Jos tarvittavia vesiensuojelurakenteita ei voi sijoittaa suojelusuo- ulkopuolelle, tuotantoa ei ole mahdollista harjoittaa alueella.

Hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnille asetettujen korkeiden vaatimusten perusteella ei ole hyväksyttävää, että linnusto on selvitetty karkeasti ohjeita noudattaen ja tulokset paljastetaan valikoiden.

Vaikutuksiin linnustoon ja muuhun eläimistöön kuuluu tuotannon aiheuttaman häiriön mahdollinen ulottuminen suojelualueelle. Sen selvittäminen puuttuu selostuksesta.

Vaikutukset Kuivajokeen. Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri sekä yhteysviranomaiset vaativat YVA-ohjelmasta antamissaan lausunnoissa, että selostuksessa on arvioitava hankkeen ja muiden maankäyttömuotojen yhteiskuormituksen vaikutuksia koko Kuivajoen vesistöön. Kuivajoki on yksi Itämeren kalastuskomission SAP-ohjelman Suomen kohdejoista, johon mittava (arvoltaan noin 400 000 markkaa vuodessa) merilohen istutusohjelma on jo aloitettu. Lohen luontaisen lisääntymisen onnistuminen on ratkaisevasti kiinni veden laadusta, sillä joen ravinne- ja kiintoainepitoisuudet ovat korkeita. Turvetuotanto on nykyään yksi vesistön suurimmista kuormittajista. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen kokoamista tiedoista selviää, että turvetuotantoa on suhteellisesti eniten Kuivajoen valuma-alueella (Kuivajoki noin 2 %, Siurua- ja Olhavanjoki noin 1.4 %, Pyhäjoki 1.3 % jne).

Hankkeen vesistövaikutuksia arvioiva, monilla taulukoilla varustettu osio (6.2) ei täytä vaatimusta. Taulukosta 6.28 sivulla 68 tosin selviää, että turvetuotanto on kesäaikana ylivoimaisesti merkittävin Kivijoen kuormittaja, mutta mikä on sen vaikutus Kivijoen veden laatuun pitemmällä aikajaksolla jää selvittämättä. Kuivajoen osalta minkäänlaista arviota ei ole tehty. Sitä paitsi laskelmissa käytetty vertailualueisiin ja keskiarvoihin perustuva malli ei kykene ennustamaan turvetuotannon todellisia vaikutuksia vastaanottavan vesistön veden laatuun.

Luotettavampi kuva turvetuotannon vesistövaikutuksista saadaan vain vertaamalla pitemmällä aikajaksolla valuma-alueilla tapahtuvien toimintojen muutoksia veden laadussa

tapahtuviin muutoksiin. Keski-Perämeren kalastusalueen Kuivajokea koskevassa käyttö- ja hoitosuunnitelmassa vuodelta 2000 tällainen vertailu on tehty. Alla olevat taulukot on poimittu mainitusta käyttö- ja hoitosuunnitelmasta (taulukot 4. ja 7.).

Kuivajoen valuma-alueen maankäyttömuotojen muutokset viime vuosikymmeninä

viljelyssä oleva peltoala v.1980 2500 ha
viljelyssä oleva peltoala v.1998 1580 ha
nautoja v.1985 1100 kpl
nautoja v.1998 693 kpl
metsäojituksia vuosina 1965-1985 31600 ha
metsäojituksia vuosina 1988-1997 3804 ha
turvetuotannossa v.1980 0 ha
turvetuotannossa v.1998 2817 ha
loma-asunnot v.1985 300 kpl
loma-asunnot v.1998 600 kpl
asukkaita viemäröinnin ulkopuolella v.1980 2140 henkilöä
asukkaita viemäröinnin ulkopuolella v.1998 1800 henkilöä

Vesianalyysien mukaan Kuivajoen vesistön ravinnetasot ovat viime vuosikymmeninä kehittyneet seuraavasti. Kokonaisfosforin (P) ja kokonaistypen (N) arvot ovat mikrogrammoina litraa kohti (?g/l). Mittaukset on tehty jokien alajuoksulta sekä Oijärveltä.

1968-1980 1990-1999 Muutos +/- %
Kivijoki, kok.P 42 41 - 2
Kivijoki, kok.N 516 671 + 30
Oijärvi, kok.P 61 64 + 5
Oijärvi, kok.N 755 941 + 24
Kuivajoki, kok.P 41 38 - 7
Kuivajoki, kok.N 674 763 + 13

Taulukoiden oleellisin tieto koskee valuma-alueella viime vuosikymmeninä tapahtuneita ihmistoimintojen muutoksia sekä samana aikana tapahtunutta vesien ravinnetasojen kehitystä. Jälkimmäisessä silmiinpistävää on Oijärven voimakas rehevöityminen sekä typen lisääntyminen koko vesistössä.

Lukuja vertailtaessa on huomattava, että mittausjaksolla 1968-1980 ei ollut turvetuotantoa, mutta silloin tehtiin suurin osa vesistöalueen metsäojituksesta (noin 1500 ha/vuosi) ja valuma-alueen peltoala oli lähes kokonaan käytössä. Se näkyy selvimmin Kuivajoen vedenlaadussa. Jälkimmäisessä jaksossa maa- ja metsätalouden vaikutus on peltoviljelyn ja metsäojitusten vähetessä (noin 380 ha/vuosi) ja molempien vesiensuojelun tehostuessa pienentynyt ja siinä korostuu erityisesti turvetuotannon ja jonkin verran myös loma-asutuksen laajenemisen vaikutus. Niinpä typen määrät ovat koko vesistössä ja etenkin turvetuotannon keskittymäalueilla edelleen voimakkaasti nousseet, mutta jokivesien fosforikuormitus näyttää laskevaa suuntaa. Sisäisestä kuormituksesta kärsivässä Oijärvessä myös fosforipitoisuus on noussut. Kivijoen lisääntyvä typpikuorma nopeuttaa edelleen järven rehevöitymistä, mikä näkyy muun muassa yleistyvinä happikatoina kevättalvisin.

Turvetuotantoalasta noin 2/3 on vesistön latvajoen, Kivijoen valuma-alueella. Jokivarressa on vain vähän asutusta ja käytössä olevaa peltoa on noin 120 hehtaaria. Metsäojitukset ovat olleet viimeisten 12 vuoden aikana lähes pysähdyksissä, joten pääosa Kivijoen typpitaseen noususta menee turvetuotannon kontolle. Koska Oijärven sedimentistä vapautuu runsaasti fosforia, jokiveden lisääntynyt typpimäärä lisää järven rehevöitymistä ja kiihdyttää edelleen sen sisäistä kuormitusta, mikä edelleen heikentää myös Kuivajoen vedenlaatua ja siten vaarantaa lohien luontaisen lisääntymisen onnistumista. Koska

turvetuotannolla vesistön kuormittajana on niin ratkaiseva asema, parannusta Oijärven tilaan ja vesistön veden laatuun ei saada muutoin kuin turvetuotannon pinta-aloja vähentämällä, sillä uusia käyttökelpoisia vesiensuojelu-ratkaisuja ei ole näköpiirissä.

Edellä olevan perusteella voidaan sanoa, että lausunnolla olevassa YVA-selostuksessa ei ole pystytty selvittämään turvetuotannon kokonaisvaikutusta Kuivajoen vesistön tilaan. Koska tämä on yksi suurimmista hankkeen ympäristövaikutuksista, lausunnolla oleva selostus ei täytä YVA-lain tarkoitusta.

Pöly ja melu. Pöly näkyy tuotantokaudella turpeen keruuvaiheessa korkeana pölypatsaana aukeassa maisemassa kauas. Tuulista riippuen laskeuma-alue voi ulottua kauas. Turvepölyllä on rehevöittävä vaikutus vesistöjen ohella myös soihin. Talvella lastauksen levittämä pöly sotkee hangen laajalta alueelta auman ympäristöstä. Lumien sulaessa veteen liukeneva pöly lannoittaa suota ja alapuolisia vesistöjä. Pölyn vaikutusta suotyyppeihin ei ole arvioitu.

Melu vaikuttaa Natura-alueen luontoarvoihin, koska kyseessä on erämaaluonnon suojelualue, jonka luontaiseen äänimailmaan ei kuulu turvetuotantoalueelta kantautuva työkoneiden ja rekkojen ääni. Havaintojen mukaan koneiden äänet kuuluvat kauas. Äänen voimakkuutta olennaisempi ominaisuus on äänen vieraus erämaaluonnossa. Melulla on sekä luonnonsuojelubiologinen että sosiologinen vaikutuksensa. Jatkuva liikenne ja koneiden äänet karkottavat eläimistöä. Retkeilijälle melu on stressaava, koska se alentaa viihtyisyyttä ja rikkoo luontokokemuksen harmonian.

Kasvihuonekaasupäästöt. YVA-laki edellyttää selvittämään hankkeen vaikutukset ilmastoon. Nuolisuon YVA-selostuksesta kyseinen arviointi puuttuu. Turvetuotanto vastaa merkittävältä osin Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Siksi turpeen osuus on laskeva kaikissa energian tuotantoa käsittelevissä suunnitelmissa, jotka koskevat Kioton sopimuksen täyttämistä. Kasvihuonekaasupäästöt ovat osa Nuolisuon turvetuotantohankkeen yhteiskunnallista hintaa.

Nuolisuon turvetuotantohanketta käsittelevä ympäristövaikutusten arviointi ei täytä YVA-lain vaatimuksia. Toteuttamisvaihtoehto ilmoitetaan valituksi sivulla 35 kappaleessa 4.8.2 eikä muita vaihtoehtoja selvitetä eikä niin ollen vertailla keskenään. Laki kuitenkin vaatii hankkeesta vastaavaa selvittämään hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset. Asetuksen 12. pykälän mukaan selostuksessa on esitettävä muun muassa selvitys ympäristöstä ja arvio hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista ja selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta. Menettelyn tarkoituksena on, että kukin vaihtoehto selvitetään tasavertaisesti ja tuloksia verrataan toisiinsa vaihtoehtojen erojen selvittämiseksi. Kukin menettelyyn osallistuja voi tulosten perusteella päätellä, mikä vaihtoehto omasta näkökulmasta on toteuttamiskelpoisin. Hankkeesta vastaavalla voi olla siitä oma mielipiteensä ilman selvityksiäkin. Se ei kuitenkaan riitä luvanvaraista toimintaa koskevan päätöksenteon pohjaksi. Ilman vaihtoehtojen selvittämistä ja vertailua tarkasteltavana oleva asiakirja on ympäristövaikutusten arviointimenettelyn sijaan hankkeen toteuttamistavan ympäristövaikutusten selvitys.

Natura-arviointi. Nuolisuon turvetuotantohankkeella on ennakkotapauksen luonne. Tuotanto sijoittuisi välittömästi Lapiosuon - Ison Äijönsuon soidensuojelualueen ja Litokairan Natura-alueen rajalle ja jopa osittain suojelualueen puolelle ja pääosa haitoista kohdistuisi täysimääräisesti suojelualueelle, osin priorisoituihin luontotyyppeihin ja osin Suomessa luonnontilaltaan harvinaisiin pienvesiin, jotka myös ovat luontodirektiivin mukaisia luontotyyppisiä. Lisäksi Litokaira on Suomen arvokkaimpia suoerämaaluonnon suojelualueita, jonka luontoarvoihin ja niiden kokemiseen kuuluu oleellisesti luonnonrauha. Siksi sitä koskevalta Natura-arvioinnilta on vaadittava tasokkuutta ja perusteellisuutta.

Valtioneuvoston päätökseen Euroopan yhteisön Natura 2000 verkoston Suomen ehdotuksesta sisältyvä turvetuotantoa koskeva varauma ei poista asiallisen ja syvällisen arvioinnin tarvetta. Varauma kertoo vain, että turvetuotantoa on mahdollista harjoittaa Natura-alueen välittömässä läheisyydessä soilla, joiden katsotaan olevan valtakunnallisen energiahuollon kannalta tarpeellisia. Tällaiselta suolta voidaan kuivatusvedet johtaa Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan vesistöalueeseen tai suojelusuolle. Varaumasta huolimatta tuotannon aloittaminen vaatii selvityksensä ja perustelunsa ja erityisesti niitä vaatii Nuolisuon tapaus historiansa ja sijaintinsa takia. Uusien käyttöön otettavien turvetuotantoalueiden lupaharkinnassa noudatetaan myös aina luonnonsuojelulain 65 ja 66 pykälien säännöksiä.

Luonnonsuojelulain 66 pykälän mukaan luvan saanti hankkeelle edellyttää siinäkin tapauksessa, että hanke on yleisen edun kannalta pakottavasta syystä välttämätön, vaihtoehtojen selvittämistä. Sitä ovat vaatineet myös useat tahot yhteysviranomaisen mukaan lukien arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa. Vaatimus on sikälikin perusteltu, että Lapin läänissä sijaitsee yli kolmannes valtakunnan polttoturvevarannoista ja Ranualla on lähes 17 000 hehtaaria polttoturpeen kaivamiseen soveltuvia soita, kuten selostuskin toteaa. Siitä käytössä on vasta muutamia satoja hehtaareita. Suurin osa niistä sijaitsee Kivijoen valuma-alueella. Siitä huolimatta Nuolisuota korvaavien soiden kartoitus on laiminlyöty. Vapo perustelee Nuolisuon käyttöönottoa sillä, että turpeenkaivuun siirtäminen muualle saattaisi aiheuttaa "jopa suuremmat" ympäristöhaitat kuin kyseessä oleva hanke. Perustelu on onntto, koska parinkymmenen vuoden kuluttua turpeen loppuessa Nuolisuolta on joka tapauksessa edessä uusien soiden käyttöönotto ja niiden tuomat ympäristövaikutukset. Nuolisuon ei luonnollisesti ole edes ainoa aikaa myöten pois käytöstä jäävä tuotantokenttä, joka tulee tuottajan mukana korvata uudella tuotantoalueella.

Nuolisuon asema valtakunnallisesti tarpeellisenä energiapoliittisena hankkeena voidaan myös kyseenalaistaa. Turpeen energiakäyttö ei ylipäänsä ole valtakunnallisesti merkittävää. Päinvastoin, esimerkiksi kaikissa Kioton sopimuksen täytäntöön liittyvissä Suomen sähkön tuotantoa koskevissa suunnitelmissa turpeella tuotetun sähkön osuus putoaa nykyisestä tasostaan alle puoleen. Nuolisuon tapauksessa energiapoliittinen tarkastelu on erityisen tarpeen, koska toisaalta Nuolisuolla on perustellusti suuri luonnonsuojelupoliittinen merkitys. Nyt hankkeesta vastaava korostaa Nuolisuon tuotantohankkeen energiapoliittista painoarvoa ilman perusteluja.

Nuolisuon turvetuotannon aloittamisen välttämättömyyttä arvioitaessa on myös otettava huomioon se, ettei sen varaamista edeltänyt syvällinen harkinta suon soveltuvuudesta tuotantoon. Asiakirjojen mukaan huomioon ei ole otettu Litokairan suojelusta seuraavia rajoituksia tai ylipäänsä mitään muita seikkoja kuin Nuolisuon aiemmat kuivatusyritykset. Sen sijaan selvää näyttöä on välinpitämättömästä suhtautumisesta soidensuojeluun. Suon tuotannon aloittamista edeltäneissä esivalmisteluissa on syllistytty luonnonsuojelulain rikkomiseen. Täten Nuolisuon kuivatushankkeet eivät automaattisesti ja peruuttamattomasti liitä suota turvetuotannon reviiriin kuuluvaksi.

Vaikutukset pikkujokiin

Pikkujoet ja purot kuuluvat Litokairan Natura-alueen suojeltaviin luontotyyppeihin. Biologitoimisto Jari Venetvaara Ky:n mukaan Lapio-ojan ja Papinojan varret ovat edustava näyte mainituista luontotyypeistä. Muita täysin luonnontilaisia pitempiä purovesistöjä alueelta ei juuri löydy. Vertailukohteena käytetty Tervonoja on yksi luonnontilaisimmista, mutta senkin latvoilla on ainakin vanhempia metsäojia.

Yhteysviranomaisen korosti lausunnossaan arviointiohjelmasta, että Natura-arviointi on laadittava huolella. Erityisesti puroja ja aapasointa sekä niiden lajistoa koskevan vaikutustarkastelun tulee olla riittävän syvällinen. Yhteysviranomaisen vaatimusta ei ole noudatettu, sillä esimerkiksi purojen lajistoa on tutkittu vain pintapuolisesti ja mahdollisista

uhanalaisista lajeista todetaan, ettei niitä "todennäköisesti löydy".

Lapio-ojan ja Papinojan latvoilla tarvitaan ennallistavia vesiensuojelutoimia. Hakemusasiakirjojen mukaan Nuolisuon tuotantoalueen kuivatusvesiä ei ole pystytty valmisteluvaiheessa riittävän tehokkaasti käsittelemään. Muun muassa soidensuojelualueelle aikanaan rakennettu laaja pintavalutuskenttä ei ole toiminut. Vesiensuojelusta ovat vastanneet yksinomaan laskeutusaltaat. Kuivatusvedet ovat siis ehtineet kuormittaa Lapio-ojaa ja Papinojaa jo reilut kymmenen vuotta. Vesistötarkkailutulokset koskevat vasta vuotta 1995 ja sen jälkeisiä vuosia. Vesistökuormituksen ja vesistövaikutusten seuranta olisi pitänyt ohjeidenkin mukaan aloittaa jo ennen ojituksia, mutta ohjeita ei noudatettu. Kerättyjen tulosten mukaan ojien veden laatu on heikko ja laadun vaihtelu on voimakasta. Alun perin vesistöt ovat olleet karuja, mutta nyttemmin ne ovat voimakkaasti rehevöitymässä.

Ojitusalueelta sekä Lapio-ojaan että Papinojaan on jo kymmenen vuoden ajan kertynyt myös lietettä, joka kulkeutuu tulva-aikaan mahdollisesti Kivijokeen asti. Allekirjoittaneiden omien havaintojen mukaan liettymiä oli esimerkiksi kesällä 1995 pitkin purojen varsia niiden yhtymäkohtaan asti. Lietettä on ollut edelleen vuonna 2000 huomattava määrä, sillä sitä kertyy selostuksen mukaan vieläkin pitkin rantoja, vaikka vuosien 1988-91 jälkeen alueella ei ole tehty mitään toimenpiteitä.

Kuivatusvesiä ei pystytä tuotantovaiheessakaan riittävän tehokkaasti käsittelemään. Kappaleen 8.4. maininta kuivatusvesien johtamisesta Lapio-ojaan ja Papinojaan pintavalutuskenttien kautta on vain puoli totuutta, koska pintavalutus toimii tarkoitetulla tavalla vain sulan maan aikana. Sivulla 96 todetaan lisäksi, että kuivatusvedet johdetaan alapuoliseen vesistöön eli Papinojaan laskeutusaltaiden kautta, kun pumppausta ei veden jäätymisestä johtuen voida suorittaa. Käytännössä yleensä veden pumppaus lopetetaan jo tuotantokauden päättyessä. Ajan oloon kentät myös kyllästyvät, joten menetelmän toimivuudesta koko parikymmentä vuotta kestävä tuotantoajan ei ole varmuutta. Natura 2000 -suojeluohjelma sitä vastoin on tarkoitettu turvaamaan suotuisa suojelutaso nimenomaan pitkällä tähtäimellä. Lisäksi vesistöjä tulevat tuotannon toteutuessa kuormittamaan eristysojia pitkin valuvat vedet, jotka johdetaan vesiensuojelurakenteiden ohi. Eristysojat kaivetaan tuotannon valmisteluvaiheessa.

Tuotannon aloittaminen heikentäisi merkittävästi edelleen luontotyyppin ominaispiirteitä pitkällä aikavälillä. Luontotyyppin suotuisan suojelutason palauttamiseksi Litokairan melkein kaikkien purojen kohdalla tarvitaan ennallistamistoimia eikä suinkaan lisäkuormitusta, mitä Nuolisuon kaltainen valtava turpeenkaivualue väistämättä pienessä purossa aiheuttaa.

Vaikutukset puustoihin soihin

Purojen varret edustavat priorisoitua luontotyyppiä, 'puustoiset suot', jota kuivatukset ovat merkittävästi heikentäneet. Kielteinen vaikutus voimistuisi entisestään tuotannon alkaessa. Pintakasvillisuus kuorittaisiin pois, jolloin tulva-aikana kulkeutuvan lietteen määrä vain kasvaa. Tällöinhän eivät pintavalutuskentät ole toiminnassa. Lisäksi luontotyyppiä kuormittaa tuotannon alkaessa sekä talviaikaisesta lastauksesta leviävä pöly että tuotantokaudella tuulien kuljettama turvepöly. Täten sivulla 100 esitetty väite, että vesiensuojelutaso paranee ja vesiensuojelujärjestelmä ehkäisee liettymiä aiempaa paremmin ei perustu tosiasioihin. Näyttää ilmeiseltä, että tuotannosta aiheutuisi luonnonsuojelulain tarkoittama merkittävä heikennys luontotyyppille.

Vaikutukset aapasoihin

Aapasuon suojelussa on oleellista turvata vesitalouden häiriöttömyys. Ojittaminen

soidensuojelualueella onkin yksiselitteisesti kiellettyä. Jos ja kun suojelualueeseen kuuluva aapasuo on kuivahtanut ympäristön tai suojelualueelle ulottuvien ojitusten takia, suon tila ja kehitys pyritään ennemmin tai myöhemmin palauttamaan ennallistamistoimin luonnontilaa vastaavaksi. Aapasuon suojelu ei ole sitä ennen suotuisalla tasolla. Kuten selvityskin toteaa Nuolisuon ojitusten kuivattava vaikutus ulottuu sekä soidensuojelualueen että Natura-alueen sisälle. Täten hanke on jo merkittävästi heikentänyt niitä luontoarvoja, joiden takia alue on suojeltu sekä soidensuojeluohjelmassa että Natura-suojeluohjelmassa. Ainoa hyväksyttävä ja lainmukainen toimi on ojien tukkiminen ja vesitalouden korjaaminen mahdollisimman luonnonsuojelutason priorisoidun luontotyypin suotuisan suojelutason takaamiseksi. Tämä edellyttää turvetuotannosta luopumista Nuolisuolla.

Muut mahdolliset vaikutukset

Muina mahdollisina vaikutuksina olisi pitänyt tarkastella pölyn rehevöittävää ja sotkevaa vaikutusta alueen ojiin sekä priorisoituihin luontotyypeihin, aapasuot ja puustoiset suot. Lisäksi olisi tullut tarkastella melun vaikutusta Litokairan erämaisuuteen ja sen kokemiseen sekä linnustoon ja muuhun eläimistöön. Litokaira on erämaaluonnon suojelun merkittävimpiä alueita Suomessa. Melu ei kuulu erämaan äänimaailmaan.

Yhteenvedonomaaisesti olisi pitänyt tarkastella Nuolisuon turvetuotantohankkeen soveltuvuutta sijaintipaikalleen Litokairan koillisnurkalle verraten ja punniten toisiinsa luonnonsuojelun ja energiantuotannon hyötyjä ja haittoja sekä tavoitteita ja velvoitteita.

9. Ranuan kunta

Kunnanhallituksella ja terveystalouden johtajalla ei ole huomautettavaa.

10. Ranuan Luonnonystävät ry

Erityistä huomiota hanketta toteutettaessa on kiinnitettävä siihen, että suunnitelmissa esitetyt toimenpiteet ympäristön vesistöjen suojaamiseksi toteutetaan huolellisesti koko tuotannon ajan ja myös tuotannon päättymisen jälkeen. Lisäksi toiminnassa tulee ottaa huomioon luonnonsuojelualueiden läheisyys, jolloin maisemallisiin yms. seikkoihin tulee kiinnittää huomiota.

YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Ympäristökeskus tiedotti arviointiselostuksesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen mukaisesti hankkeen vaikutusalueella ja pyysi Ranuan kunnan ja muiden keskeisten viranomaisten ja tahojen lausunnot. Vireillä olosta ilmoitettiin Sanomalehti Lapin Kansassa sekä Paikallislehti Kuriirissa. Kuulemiseen varattu aika päättyi 1.10.2001. Arviointiselostus oli nähtävillä Ranuan kirjastossa sekä Ranuan kunnan virallisella ilmoitustaululla. Ympäristökeskus varasi lausunnonantomahdollisuuden Ranuan kunnalle sekä Lapin liitolle, Metsähallituksen Länsi-Lapin alueelle, Metsähallituksen Pohjanmaan-Kainuun luontopalveluille ja Laatumäelle, Lapin ympäristökeskukselle, Oulun ja Lapin lääninhallituksille, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin TE-keskuksille, Kainuun TE-keskuksen kalatalousyksikölle, Oijärven kalastuskunnalle, Paliskuntain yhdistykselle, Kuukkaan paliskunnalle, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin luonnonsuojelupiireille, Lapin Lintutieteelliselle Yhdistykselle ja Ranuan luonnonystäville.

Yleisötilaisuus

11.9.2001 Ranuan kunnanvirastossa pidettiin yleisötilaisuus, jossa kerrottiin ja keskusteltiin arviointiselostuksesta ja turvetuotantohankkeen vaikutuksista. Tilaisuudesta tiedotettiin em. lehdissä julkaistussa YVA-kuulutuksessa. Paikalla oli 12 henkilöä.

Yhteysviranomaisen näkemykset arviointiselostukseen

Ympäristökeskus toteaa arviointiselostuksesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (n:o 468/10.6.1994) 12 §:n tarkoittamana lausuntonaan seuraavaa.

Arviointiselostus kattaa osin säännösten siltä edellyttämät seikat (asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 12 §). Selostus on kirjoitettu hieman jäsentymättömästi; samaa asiaa toistetaan useassa kohdassa. Kieliasu on kuitenkin hyvä. Selvityksistä löytyy puutteita, jotka heijastuvat arviointiselostuksesta saatavaan kokonaisnäkemykseen. Seuraavassa tuodaan esille yhteysviranomaisen kokoavat ja arviointiselostusta täydentävät näkökohdat edellä mainitun lainkohdan osoittamassa järjestyksessä.

1) Hanke ja sen toteuttamisvaihtoehdot

Yhteysviranomainen edellytti arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa, että hankkeen toteuttamis- ja 0-vaihtoehdon lisäksi tulisi tarkastella vaihtoehtoa, jossa tuotantoon otetaan vain osa Nuolisuo- tai Nuolisuo korvataan jollakin toisella suolla.

Arviointiselostuksessa on kuvattu perusteellisesti vain koko hanketta ja sen vaikutuksia. 0-vaihtoehdon lisäksi on lyhyesti kuvattu vaiheittainen ja supistettu tuotanto. Näiden vaihtoehtojen ympäristövaikutuksia ei ole kuitenkaan arvioitu lainkaan. Supistetun tuotannon monipuolinen tarkastelu olisi ollut erityisen tärkeää, koska suunniteltu pintavalutuskenttä 1 sijoittuu jo perustetulle suojelualueelle, eikä asetuksen (n:o 852/1988) suojelualueella mahdollistamat toimet sisällä lainkaan sellaisia toimenpiteitä, joita pintavalutuskentän rakentaminen ja muut kuivatustoimenpiteet edellyttävät.

Yhteysviranomainen katsoo, ettei vaihtoehtojen tarkastelu ei ole riittävää.

2) Hankkeen toteuttamisen edellyttämät suunnitelmat, luvat ja päätökset

Arviointiselostuksessa esitetään turvetuotantohankkeen aikaisemmat suunnitteluvaiheet ja hankkeen edellyttämä lupaprosessi. Näiltä osin tarkastelu on riittävää. Samassa yhteydessä luvussa "Aikaisemmat päätökset ja määräykset" olisi ollut eduksi tuoda esiin, että Lapiosuo - Iso Äijönsuo on perustettu soidensuojelualueeksi lailla n:o 851/1988. Lisäksi asetuksessa n:o 852/1988 määritellään millä tavalla alue on suojeltu. Asia esitetään arviointiselostuksessa myöhemmin kohdassa 3.2.

3) Tiedot ympäristövaikutuksista koskevista laadituista selvityksistä

Yhteysviranomainen katsoo, että käytetyt ja laaditut selvitykset kuvataan arviointiselostuksessa riittävän tarkasti ja ymmärrettävästi. Selvitysten sisältöä ja puutteita sekä hankkeen arvioituja vaikutuksia ja epävarmuustekijöitä käsitellään tässä lausunnossa jäljempänä.

4) Vaikutusalueen rajaus

Vaikutusalue ei puheena olevassa hankkeessa ole selvärajainen. Yhteysviranomainen katsoo, että arviointimenettelyn yhteydessä on tarkasteltu pääasiassa riittävästi sitä vaikutusaluetta, jota hanke tulisi koskemaan. Puutteena on pidettävä sitä, että hankkeen ja muun kuormituksen yhteisiä vesistövaikutuksia ei arvioitu Kuivajokeen saakka. Linnustovaikutuksia on tarkasteltu liian suppeasti (ks. jäljempänä).

5) Selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen suhteesta maankäyttösuunnitelmiin

sekä hankkeen kannalta olennaisiin luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskeviin suunnitelmiin ja ohjelmiin

Lapiosuo - Iso Äijönsuo on perustettu soidensuojelualueeksi lailla n:o 851/1988. Lisäksi asetuksessa n:o 852/1988 määritellään millä tavalla alue on suojeltu. Laissa todetaan, että suojelualue käsittää 23 600 hehtaaria valtion omistamia alueita Ranuan ja Pudasjärven kunnissa. Laki sisältää myös kartan ja suojelualan rajauksen. Asetuksella n:o 852/1988 suojelualueella kielletään mm. ojitus sekä maaperän vahingoittaminen, rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen, turvemaiden olevan puuston hakkaaminen sekä toimenpiteet, jotka saattavat muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa.

Suojelualan perustaminen tuodaan esiin luvussa 3. kohdassa 3.2. "Litokairan alue". Pintavalutuskenttä 1 sijoittuu jo perustetulle suojelualueelle. Pintavalutuskentälle johtava laskuoja on lisäksi sekä suojelualueella että Natura-alueella. Asiakirjojen mukaan aikoinaan rakennettu pintavalutuskenttä ei toiminut ja sen tilalle rakennettiin laskeutusallas. Uuden pintavalutuskentän toteuttaminen edellyttäisi sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat asetuksella suojelualueella kiellettyjä. Arviointiselostuksessa ei käsitellä tätä ristiriitaa lainkaan! Pintavalutuskentän rakentamista jo perustetulle suojelualueelle pidetään arviointiselostuksessa lähes itsestään selvänä. Arviointiselostuksen liitteissä on muistioita, joissa käsitellään pintavalutuskenttä 1:n sijoittamista. Muistioiden mukaan pyrkimyksenä näyttää olleen Natura-ajan sijoittaminen eri paikkaan kuin jo perustetun suojelualan raja. Nykyisin Natura-rajaus kulkee suunnitellun pintavalutuskentän reunoja niin, että pintavalutuskenttä jäisi juuri ja juuri Natura-rajauksen ulkopuolelle, mutta on voimassa olevan vuonna 1988 perustetun soidensuojelurajauksen sisällä ja sellaisella alueella, joita vuonna 1988 annetun asetuksen määräykset koskevat.

Arviointiselostuksesta selviää, että Nuolisuon ojitustyöt aloitettiin 19.9.1988 ja turvetuotantoalue luovutettiin Vapo Oy:lle 15.10.1991. Lapiosuon - Iso Äijönsuon soidensuojelualue perustettiin lailla (851/1988) 30.9.1988 ja samalla päivämäärällä annetulla asetuksella. Laki ja asetus tulivat voimaan 1.12.1988. Asiakirjojen valossa suojelualueella näyttäisi kaivetun kuivatusoja ja pintavalutuskenttä silloin, kun soidensuojelualue oli jo perustettu. Tätä seikkaa ei tarkastella arviointiselostuksessa.

6) Arvioinnissa käytetty keskeinen aineisto sekä arvioinnissa ja aineiston hankinnassa käytetyt menetelmät ja niihin sisältyvät oletukset ja keskeiset epävarmuustekijät

Arvioinnissa käytetty aineisto ja käytetyt menetelmät kuvataan riittävällä tavalla ja ymmärrettävästi. Käytetyistä tiedoista ja laadituista selvityksistä annetaan kuva, ettei niihin juurikaan sisälly epävarmuustekijöitä. Kuitenkin niitä liittyy erityisesti kuormituksen laskentaan sekä vesistövaikutusarviointiin. Arviointiselostuksesta annettujen lausuntojen perusteella tietyissä selvityksissä ja vaikutusarvioinneissa on selviä epävarmuustekijöitä. Yhteysviranomaisen katsoo, että etenkin linnust selvitys on niin puutteellinen, ettei sen perusteella voida juurikaan tehdä johtopäätöksiä. Natura-arvioinnissa hankkeen vaikutukset esitetään kokonaisuudessaan liian myönteisinä. Natura-arvioinnissa ei ole otettu huomioon sitä, että tuotantotoiminnan alkaminen lisää päästöjä huomattavasti nykytilanteesta (0-vaihtoehdosta). Tietyt asiat on jätetty Natura-arvioinnissa kokonaan käsittelemättä (fyysisten toimien/rakenteiden vaikutus). Epävarmuustekijöitä ei käsitellä arviointiselostuksessa keskitetysti. Kunkin vaikutusryhmäkään kohdalla epävarmuustekijöitä ei juuri tuoda esille.

Johtopäätösten tekemiselle keskeinen epävarmuustekijä on, ettei arviointiselostuksessa vertailla vaihtoehtoja lainkaan. On tyydytty arvioimaan vain yhden vaihtoehtoon – tuotantotoiminta koko alueella – vaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn

keskeinen anti perustuisi kuitenkin eri vaihtoehtojen monipuoliseen tarkasteluun.

7) Hankkeen keskeiset ominaisuudet ja tekniset ratkaisut, kuvaus toiminnasta

Hankkeen keskeiset ominaisuudet, tekniset ratkaisut ja toiminnan kuvaus kerrotaan arviointiselostuksessa riittävällä tavalla. Pintavalutuskenttien yksityiskohtaista toteutusta ja toimintaa ei esitetä.

8) Selvitys ympäristöstä sekä arvio hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista, käytettyjen tietojen mahdollisista puutteista ja keskeisistä epävarmuustekijöistä

Hankkeen ympäristövaikutuksissa on keskitytty tarkastelemaan toteutettavaksi valittua vaihtoehtoa. Muita vaihtoehtoja ei käytännössä tarkastella lainkaan. Vaikutusryhmittäin on ensin tarkasteltu nykytilaa, ja lopussa on mainittu toteutettavan vaihtoehdon vaikutus kyseiseen seikkaan. Yhteenvedolle olisi ollut eduksi esittää vaikutukset vielä taulukkona. YVA-lain periaate olisi toteutunut parhaiten, jos jokaisesta vaihtoehdosta mukaan lukien nollavaihtoehto, olisi tehty taulukko, jossa olisi merkittynä kunkin vaihtoehdon vaikutukset karkeallakin skaalalla (ei vaikutusta, positiivinen vaikutus, negatiivinen vaikutus). Näin lukijan olisi ollut helpompi muodostaa kokonais käsitys sekä arvioida vaikutusten merkittävyyttä. Arviointiselostus toteutetulla tasolla lähestyy lupahakemusta.

Seuraavassa yhteysviranomaisen näkemyksiä arviointiselostukseen vaikutusryhmittäin.

Kasvillisuus. Suunnitellulla tavalla toteutettuna turvetuotanto turmelisi alkuperäisen suokasvillisuuden erityisesti jo vuonna 1988 perustetulla suojelualueella pintavalutuskenttä 1:n ja sille laskevan ojan lähiympäristössä. Muutokset olisivat pysyviä.

Linnusto. Linnusto kartoitettiin vain yhtenä aamuna (6.6.) ja pelkästään pintavalutuskentillä ja niiltä lähtevien laskuojien varsilla. Pesivää lajistoa ei ole mahdollista inventoida vain yhdellä laskentakäynnillä. Kartoituslaskenta edellyttäisi usean aamun laskentaa. Usein linnustollisen arvon määrittämisessä ensiarvoisen tärkeiden harvalukuisten tai uhanalaisten lajien havaitseminen suppeassa yhden aamun kartoituslaskennassa on sattumanvaraista. Kartoitettu alue oli lisäksi aivan liian suppea. Toteutuessaan hankkeen haitalliset vaikutukset heijastuisivat laajemmalle kuin pintavalutuskentille ja lähiojien varsiin, jotka sisältyivät kartoituslaskennan piiriin. Eri lajit ovat eri tavalla häiriöalttiita. Nyt ei arviointiselostuksessa ole pystytty tuomaan esiin lainkaan mahdollisia häiriintyviä lajeja toimenpidealueen läheisyydessä. Selvityksessä ei ole pystytty esittämään pesimälinnuston todellista parimääräarviota. Yhteysviranomainen toteaa, ettei linnustaselvitys ole riittävä. Hankkeen vaikutuksia Natura 2000 -suojeluverkostoon sisältyviin lintulajeihin ei pystytä arvioimaan nyt tehdyllä yhden aamun kartoituslaskennalla.

Arviointiselostuksessa mainitaan, ettei hankealueella ole riistakohteita. Muusta eläimistöstä ei ole mainintaa.

Luonnon monimuotoisuus. Luonnon monimuotoisuutta koskevat selvitykset on tehty vain tuotantoalueelta ja pintavalutuskentiltä sekä Lapio- ja Papinjoen varsilta. Yhteysviranomainen toteaa, että olisi tullut selvittää luonnon monimuotoisuutta ekologisena kokonaisuutena alueen kokonaisarvon ja mm. reunavaikutusmerkityksen selvittämiseksi.

Maisema. Sarkaojitetun alueen nykytilaa kuvaa selostuksessa oleva valokuva, jonka mukaan sarkaojitettu alue on vihreä kasvillisuuden ansiosta. Maisemamuutosta olisi parhaiten havainnollistanut kuitenkin valokuva tuotannossa olevasta alueesta.

Pintavalutuskenttien maisemavaikutuksen kuvaus on varsin suppea. Pintavalutuskenttä 1 sijoittuu kuitenkin jo suojelulle alueelle, jolla tavoitteena on maiseman säilyttäminen alkuperäisenä. Pintavalutuskenttä 2 sijoittuu myös luonnontilaiselle suoalueelle, joskaan ei suojeltavalle suolle ja pintavalutuskenttä 3 muutaman kymmenen metrin etäisyydelle suojelualueesta. Keskeistä arviointiselostuksessa olisi ollut kuvata pintavalutuskenttien maisemamuutoksia. Pintavalutuskenttien pengertämisellä on omat haitalliset maisemavaikutuksensa suojelualueen ja sen reunan muutoin koskemattomassa maisemakuvassa. Yhteysviranomaisen katsoo, että pintavalutuskenttien maisemavaikutukset ovat esitettyä merkittävämmät hankkeen sijoituksessa maisemakuvaltaan luonnontilaisena säilyneen erämaaluonnon suojelualueen rajalle ja osin sisällekkin.

Virkistyskäyttö. Arviointiselostuksessa todetaan, ettei aluetta voida pitää merkittävänä ulkoilualueena. Väite perustetaan kyselyyn saatuihin vastauksiin. Kysely perustui paikallisille asukkaille lähetettyyn kirjeeseen, siis vain paikallisten asukkaiden virkistyskäyttöön. Yhteysviranomaisen toteaa, että käytetty menetelmä on suppea. Kohde sijaitsee verraten lähellä Pohjois-Suomen voimakkainta kasvukeskusta Oulua ja muita Perämerenkaaren kehittyviä kaupunkeja. Olisi tullut visioida Litokairaa eräretkeily- ja -matkailukohteena sekä korkeatasoisten luonto- ja seikkailumatkailumahdollisuuksien tarjoajana tulevaisuudessa.

Arviointiselostuksessa kuvataan alueen metsästystä, mutta hankkeen vaikutuksia metsästykseen ei ole arvioitu. Liitteessä 6.12 on arvioitu, että ojen riistataloudellinen arvo voi olla mainittava.

Vesistövaikutukset. Arviointiselostuksessa kuormitusta on tarkasteltu Pohjois-Pohjanmaan eri turvetuotantoalueiden tarkkailuaineiston perusteella. Laskentaan liittyy monenlaista yleistystä ja keskiarvojen käyttöä. Epävarmuustekijöitä ei ole esitetty. Yhteysviranomaiselle on toimitettu korjattuja kuormitustaulukkoja kappaleeseen 6 selostuksessa olleiden laskelmavirheiden vuoksi. Taulukot liitetään tämän lausunnon liitteeksi. Korjatuissa taulukoissa Nuolisuon ja sitä kautta Kivijoen arvioidut turvetuotannon kuormitusosuudet pääosin kasvoivat. Uudet tiedot eivät ole olleet nähtävillä. Korjatuista laskelmista johtuvia vaikutusarvioiden korjauksia selostuksen teksteihin ei ole tehty.

Nuolisuolta lähtevää vettä on tutkittu sekä verrattu suon yläpuolisen Kirkisenojan veden laatua suon alapuolisiin Lapio- ja Papinojien veden laatuun. Nuolisuon typpipitoisuudet olivat korkeammat kuin keskimäärin laskeutusaltaisilta turvetuotantoalueilta lähtevät pitoisuudet. Nuolisuon ojituksen vaikutus alapuolisen veden laatuun on jo nyt nähtävissä tarkkailutulosten perusteella. Selostuksessa ei ole esitetty yksityiskohtaisia tietoja pintavalutuskentistä sekä käyttöön jäävistä laskeutusaltaista, joten puutteiden perusteella ei tässä vaiheessa voida arvioida, toteutuuko parhaan käyttökelpoisen tekniikan periaate. Esimerkiksi pintavalutuskenttä nro 2 on muodoltaan erikoinen, eikä veden jakaantumisesta koko kentän alueelle ole tietoa. Selostuksessa ei ole mainittu, onko kuormitusarvioissa otettu huomioon se, että pintavalutuskentän nro 2 kautta kulkee 164 ha:n vedet ainoastaan kesäaikana (toukokuun puolivälistä lokakuun puoliväliin). Muuna aikana lokakuun puolesta välistä toukokuun puoleen väliin saakka vedet johdetaan laskeutusaltaiden kautta. Kuormitusta tulee jokaisena vuodenaikana ja laskeutusaltaiden puhdistusteho on huomattavasti pintavalutusta heikompi.

Luonnonhuuhtouma kuvaa maa-alueelta luonnostaan ihmistoiminnasta riippumatonta vesistöön huuhtoutuvaa ainemäärää. Se on luonnon ekosysteemin toiminnalle välttämätöntä ja on perustana vesistön luonnontilalle. Ihmistoiminnasta aiheutuva lisäkuormitus voi aiheuttaa vesistössä haitallisia muutoksia. Tästä syystä luonnonhuuhtoumaa ei pitäisi esittää hajakuormitustaulukoissa muiden kuormittajien rinnalla. Kivijoen sekä kesäaikaisesta että vuositason tarkastellusta ravinnekuormituksesta turvetuotannon osuus on selostuksen

mukaan ihmistoiminnoista selvästi suurinta. Esimerkiksi vuositasolla turvetuotanto muodostaa 50 % Kivijoen fosfori- ja 70 % typpikuormituksesta korjattujen taulukoiden mukaan. Kesäaikana osuudet ovat melkein yhtä suuret. Selostuksessa on arvioitu vain Nuolisuon aiheuttama pitoisuuslisä. Turvetuotannon kuormitusta Kuivajokeen ei arvioitu, koska selostuksen mukaan ei tiedetä Oijärven sisäistä kuormitusta. Yhteysviranomainen tyytyy tähän, mutta toteaa, että vähintään olisi pitänyt laskea Kivijokivarren turvetuotannon aiheuttama pitoisuuslisäys Kivijoessa.

Selostuksessa sivulla 70 esitetty väite, että “vaiheittaisen tuotannon vesistökuormitus muodostuisi jo ensimmäisessä tuotantovaiheessa suuremmaksi kuin yksivaiheisessa tuotannossa koko tuotantokelpoisella alueella” ei voi pitää paikkaansa, sillä vain tuotannossa olevan alueen pinta poistetaan, ja lepäävä alue jää nykyiselleen. Tämä ajatusvirhe toistuu muuallakin selostuksessa. Jos nykyistä, ojitettua aluetta ei oteta tuotantoon eikä näin ollen pintakasvillisuutta poisteta, ei kuormitus tämän päivän tilanteesta muutu. Nykyisten laskeutusaltaiden korvaaminen pintavalutuskentillä vähentää alueelta tulevaa kuormitusta vesistöön ainoastaan siinä tapauksessa, jos tuotantoa ei aloiteta (kohta 4.8.2), eikä tällaiseen tilanteeseen todennäköisesti tulla. Oikein mitoitettut ja toimivat pintavalutuskentät puhdistavat vesiä tehokkaasti, mutta Nuolisuon tapauksessa pintavalutusmenetelmä ei ole käytössä toukokuun puolesta välistä lokakuun puoleen väliin 164 ha:n alueella.

9) Selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta

Arviointiselostuksen mukaan kaikki esitetyt vaihtoehdot ovat toteuttamiskelpoisia. Vaikutustarkasteluun on kuitenkin valittu parhaaksi vaihtoehdoksi se, jossa koko Nuolisuon alue otetaan heti tuotantoon, ja vain tämän vaihtoehdon vaikutuksia on selvitetty. Yhteysviranomainen katsoo, että menettely on tarkoitushakuinen eikä täytä parhaalla tavalla objektiivisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn vaatimuksia.

10) Vaihtoehtojen vertailu

Arviointiselostuksessa ei ole vertailtu vaihtoehtoja lainkaan. On tyydytty arvioimaan vain yhden vaihtoehdon vaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn keskeinen anti perustuu eri vaihtoehtojen monipuoliseen tarkasteluun. Tässä suhteessa arviointiselostus ei täytä arviointimenettelylle asetettavia vaatimuksia eikä menettelyä voida vaihtoehtojen vertailun osalta pitää riittävänä.

11) Ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia

Haitallisten vaikutusten rajoittamiseksi on ehdotettu konkreettisia toimia ainoastaan vesien käsittelyssä ja pölyn aiheuttamien haittavaikutusten vähentämiseksi. Yleiselle tasolle jääviä keinojen esittelyjä on useassa kohdassa. Kun ne ovat muotoa "porotalous voidaan ottaa huomioon tuotantoalueen jälkikäytössä", tai "Tuotantokentän ympärille jätetään mahdollisuuksien mukaan suojavyöhykkeitä", ei mainintoja voida ehdotuksina.

12) Ehdotus seurantaohjelmaksi

Kohdassa 6.8 on esitetty, että Nuolisuon liitetään yhteistarkkailuohjelmiin, joissa seurataan hankkeen kuormitusta, vesistö- ja kalastovaikutuksia. Lisäksi pidetään käyttöpäiväkirjaa. Muuta seuranta ei esitetä tehtävän.

Yhteysviranomainen pitää tärkeänä seurata vaikutuksia Natura-luontotyyppeihin, aapasoihin, puustosiin soihin ja pikkujokiin ja puroihin. Erityisesti viimeksi mainittujen luonnon monimuotoisuuden seuranta on tärkeää.

13) Yleistajuinen ja havainnollinen yhteenveto

Arviointiselostukseen laadittu yhteenveto on varsin pitkä mikä heikentää sen havainnollisuutta. Yhteenveto on pituudeltaan viidesosa koko selostuksesta. Yhteenvedossa olisi ollut havainnollista esittää vaikutukset taulukkomuodossa.

NATURA-ARVIOINTI

I. Tiedot Natura 2000 -verkostoon kuuluvasta alueesta

Valtioneuvosto hyväksyi Suomen ehdotuksen Natura 2000 -verkostoksi 20.8.1998. Litokaira sisältyy tähän ehdotukseen (FI1103827). Alueen pinta-ala on 30382 ha. Valtaosa kohteesta sisältyy jo perustettuun Lapiosuon – Iso Äijönsuon soidensuojelualueeseen (laki n:o 851/1988). Eteläosassa Puolakkavaara on valtakunnallisen harjijensuojeluohjelman kohde n:o 113. Alueen suojelu toteutetaan luonnonsuojelu-, maa-aines- ja metsälain keinoin.

Luontodirektiivin luontotyyppinä Litokairalla esiintyvät *aapasuot 65 %, *boreaaliset luonnonmetsät 15 %, *keidassuot 10 %, *puustoiset suot 3 %, humuspitoiset lammet ja järvet 2 %, pikkujoet ja purot 1 % sekä Fennoskandian lähteet ja lähdesuot ja letot. Nämä luontotyypit tuodaan arviointiselostuksen Natura-arvioinnissa esille.

Luontodirektiivin liitteen II lajeista mainitaan ilmoituslomakkeella susi, karhu, saukko ja ilves. Lintudirektiivin liitteen I linnuista mainitaan ilmoituslomakkeella ampuhaukka, helmipöllö, hiiripöllö, kapustarinta, kuikka, kurki, laulujoutsen, liro, metso, palokärki, pohjantikka, pyy, sinisuohaukka, suokukko, suopöllö, uivelo, varpuspöllö sekä kolme uhanalaista lajia. Muuna lajistona ilmoituslomakkeella mainitaan hiirihaukka, jänkäsirriäinen, kanahaukka, kuukkeli, lapintiainen, piekana, pikkutikka, tilhi, varpushaukka, haavanarinakääpä ja kantoraippasammal. Nämä lajit tuodaan arviointiselostuksen Natura-arvioinnissa esille.

Litokaira on erämaaluonnon suojelun kannalta Suomen merkittävimpiä alueita, jolla on erittäin edustava lintu- ja nisäkäslajisto. Luonnontilaiset aapasuot ovat poikkeuksellisen edustavia. Metsät koostuvat erikokoisista suosaarekkeista ja ne ovat mänty-, kuusi- tai lehtipuuvaltaisia. Lahopuuta niissä on keskimäärin melko runsaasti, paikoin erittäin runsaasti. Alueen metsiensuojelullinen merkitys on erittäin suuri.

II. Kuvaus hankkeen vaikutusalueesta ja suhteesta Natura 2000 -alueeseen

Natura-arvioinnin lopputuloksena pitäisi selvittää, heikentääkö hanke merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

Arviointiselostuksessa tuodaan esille valtioneuvoston Natura-päätöksessä mainitun, että turvetuotantoa Natura-2000 -verkostoon sisältyvien alueiden välittömässä läheisyydessä olevilla turvetuotantoon varatuilla soilla on pidettävä valtakunnallisen energiahuollon kannalta tarpeellisenä ja näillä soilla voidaan turvetuotantoa harjoittaa. Suojelun kannalta riittävän tehokkaasti käsitelty turvetuotantoalueen kuivatusvedet voidaan johtaa tällaisilta alueilta myös Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan vesistöalueeseen tai suojelusuolle.

Edellä oleva kannanotto koskee Natura-alueita yleensä. Turvetuotannon ympäristövaikutukset on selvitettävä normaalilla tavalla (ympäristönsuojelulain mukaista lupaprosessia varten) ja Nuolisuolla erityisesti vielä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain tarkoittamalla tavalla ja luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittama Natura-arviointi tehden. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä keskeistä

on arvioida, käsitelläänkö kuivatusvedet riittävän tehokkaasti niin, että valtioneuvoston ehdotuksen mukaisesti turvetuotanto voi olla mahdollista. Sen lisäksi puheena olevassa tapauksessa on laadittava luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen Natura-arviointi, minkä jälkeen pohditaan hankkeen hyväksyttävyyttä luonnonsuojelulain 66 §:n tarkoittamalla tavalla. Natura-arvioinnissa keskeistä on arvioida turvetuotantohankkeen vaikutuksia niille luonnonarvoille (luontotyytit ja lajit), joiden vuoksi alue on sisällytetty Natura 2000 -suojelualueverkostoon.

Turvetuotannon kuivatusvedet on suunniteltu johdettavaksi Natura-alueen läpi virtaaviin Lapio-ojaan ja Papinojaan pintavalutuskenttien kautta. Vaikutukset kohdistuisivat luontotyyteistä aapasoihin, puustoisiin soihin sekä pikkujokiin ja puroihin. Natura-arvioinnissa vaikutuksia selvitettiin purojen varsilla 0,5 km:n matkalta Natura-alueen itärajasta länteen ja noin 100 m leveydeltä purojen molemmilla rannoilla. Kasvillisuustarkastelu tehtiin suotyyppitasolla. Lisäksi tarkasteltiin Lapio- ja Papinojan pohjaeläimistöä.

Natura-arvioinnin mukaan hankealueen luoteisnurkka rajoittuu Natura-alueeseen vain 74 metrin matkalta. Sen lisäksi kuivatusvedet on tarkoitus johtaa pohjoislohkolta Natura-alueen halki kulkevaa ojaa pitkin noin kilometrin matkan. Kuivatustehon varmistamiseksi oja on pidettävä hyvässä kunnossa. Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan oja joudutaan tarvittaessa syventämään. Hankkeessa tarkoituksena on rakentaa pintavalutuskenttä 1 luonnonsuojelualueelle ja Natura-alueen rajalle, koska suojelualueen ulkopuolella Nuolisuo pohjoispuolelta sopivaa aluetta ei asiakirjojen mukaan ole löytynyt.

Natura-arvioinnissa tuodaan pintavalutuskenttä 1:n ja sinne johtavan laskuojan sijainti suhteessa Natura-alueeseen hyvin esiin. Pintavalutuskenttä 1 kulkee Naturarajauksella 300 metrin matkan ja siihen johtava laskuoja kilometrin Natura-alueen sisällä ja 350 m Natura-alueen rajalla. Vähemmälle huomiolle jää se, että ne sijoittuvat kokonaisuudessaan jo vuonna 1988 perustetulle suojelualueelle. Yhteysviranomaisen toteaa, että jo perustettu suojelualue ja Natura-alue eivät eroa toisistaan ekologiaaltaan. Aikaisemmat suojelualueella tehdyt toimenpiteet eivät ole muuttaneet oleellisella tavalla suojelualuetta. Lailla 851/88 perustetun soidensuojelualueen suojelutavoitteet ovat voimassa. Soidensuojelualueen ja Natura-alueen vesitalous on saumattomassa vesitaloudellisessa yhteydessä toisiinsa, samoin maisemakuvallinen yhteys. Uuden pintavalutuskentän rakentaminen edellyttäisi mm. sen reunojen pengertämistä ja myös laskuojan varren reunojen pengertämistä. Tämä vaikuttaisi soidensuojelualueena perustetun ja Natura-alueena olevan suokokonaisuuden vesitalouteen, muuttaisi luontotyytin puheena olevalla toimenpidealueella toisenlaiseksi sekä olisi vastoin asetuksen n:o 852/1988 määräyksiä.

III. Vaikutukset Natura -luonnonarvoihin

Luontotyytit

Natura-arvioinnissa käsitellään kolmea luontotyyppiä – aapasuot, puustoiset suot ja pikkujoet ja purot – joihin hankkeen katsotaan vaikuttavan. Arviointi kerrotaan sekä sanallisesti että lopussa myös taulukkomuodossa. Esityksen tekniikkaan ei yhteysviranomaisella ole sinänsä huomauttamista. Tämän lisäksi olisi kuitenkin ollut havainnollista esittää kartalla em. luontotyyppien esiintyminen ja sijoittuminen hankkeeseen nähden.

*Aapasuot (7310): Kohde käsittää huomattavan osan vaikutusalueesta. Vaikutusaluetta ei ole Natura-arvioinnissa tarkemmin määritelty. Suorat vaikutukset aapasoihin kohdistuvat, kun pintavalutuskentälle 1 johtava kuivatusoja on edelleen käytössä ja tehostaa tulevaisuudessa Natura-alueen ja jo perustetun soidensuojelualueen kuivumista ojan reunoilla ja sen lähiympäristössä. Pintavalutuskenttä 1:n rakentaminen muuttaa fyysisesti

aapasuota rakentamisaalueellaan ja pintavalutuksen kautta päästöillään sekä Natura-alueella että jo vuonna 1988 perustetulla soidensuojelualueella.

*Puustoiset suot (91D0): Kohteet sijoittuvat Lapio-ojan ja Papinojan varsille. Pikkujoet ja purot (3260): Lapio- ja Papinoja. Laaditun Natura-arvioinnin mukaan pintavalutus estää nykyistä tehokkaammin liettymistä. Yhteysviranomaisen toteaa väittämän olevan pääasiassa ajatusharha. On jätetty huomioon ottamatta se, että 10 vuoden aikana Nuolisuon kuivattamisen aiheuttamista päästöistä (mm. liettyminen) suurin osa on jo loppunut. Mikäli 0-vaihtoehdon mukaisesti ei tehtäisi mitään, ei päästöjäkään enää (juurikaan) tulisi. Sen sijaan turvetuotannon aloittaminen Nuolisuolla aiheuttaisi päästöissä uuden pitkäaikaisen piikin, jota on tarkoitus parhaalla käyttökelpoisella tekniikalla (suunnitelluilla pintavalutuskentillä) lieventää. Kyse ei siis ole siitä, että pintavalutuskentillä parannetaan tilaa nykyisestä vaan lievennetään turvetuotannon alkaessa syntyviä uusia mittaviakin haitallisia vaikutuksia. Aikaisemmin 10 vuoden kuluessa suo- ja puroluontoon kohdistuneet päästöt (mm. purojen liettyminen) on palautumaton, ellei ryhdytä erikseen kunnostustoimenpiteisiin. Entisöintiä ei hankkeeseen sisälly lainkaan.

Lähdesuo (7160). Pintavalutuskentän 1 vieressä sijaitsee lähdesuo. Lähteen vesi on hyvälaatuista. Lähteen länsipuolella näkyy kasvillisuudessa selvä lähdevaikutus. Lähdesuon valtalajeja ovat kultasirppisammal ja kultakuirisammal.

Lajisto

Linnustovaikutusten arvioinnin puutteet yhteysviranomaisen toi esiin jo aikaisemmin kohdassa "linnusto". Tehty suppea-alainen ja laskentakerroiltaan vähäinen (yksi aamukäynti) linnustoselvitys ei juurikaan palvele Natura-arviointia. Yhteysviranomaisen katsoo, ettei voida päätellä arviointiselostuksen tavoin, etteivät hankkeen vaikutukset heikennä niitä lintulajeja ja niiden elinympäristöjä, jotka on ilmoitettu Natura 2000 -suojeluverkostoon Litokairan kohteelle.

IV. Ympäristökeskuksen arvio onko vaikutus heikentävää ja onko heikennys merkittävää

Natura arvioinnissa heikentävää vaikutusta on tarkasteltava niiden luontotyyppien ja lajien elinympäristön kannalta, joiden vuoksi alue on otettu tai tarkoitus ottaa Natura 2000 -verkostoon (HE 79/1996 vp). Litokairan alueella tavataan kahdeksaa erilaista luontodirektiivin luontotyyppiä. Näistä neljä esiintyy puheena olevan turvetuotantohankkeen vaikutusalueella. Näistä aapasuot ja puustoiset suot ovat priorisoituja luontotyyppiä.

Puheena olevassa Natura-arvioinnissa luontotyyppiä ja lajeja sekä näihin kohdistuvaa heikennystä on tarkasteltu pintavalutuskentillä ja niiden välittömässä läheisyydessä, Lapio- ja Papinojen varsilla noin 500 metrin matkalla pintavalutuskenttien alapuolella. Vaikutuksia ei ole arvioitu laajemmin Litokairan alueella. Vaikutusten arvioimatta jättämistä laajemmin Natura-luontotyypeihin ja -lajeihin voidaan pitää puutteena. Puute on erityisen suuri linnuston kohdalla. Yhteysviranomaisen katsoo, että linnuston kohdalla Natura-arviointi ei ole riittävä.

Yhteysviranomaisen katsoo, että Natura-arviointi ei tuo riittävän seikkaperäisesti esiin luontotyypeihin kohdistuvaa haitallista ja heikentävää vaikutusta. Koska alue kuuluu Natura 2000 -verkostoon, kyseessä olevat luontotyypit, lajit ja näiden elinympäristöt ovat osa sitä verkostoa, jonka on varmistettava luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelun taso luontaisella esiintymisaikavälillä jäsenmaassa. Koko maan mittakaavassa Litokairan koillisreunan esiintyvien neljän luontotyyppien suojelun suotuisan tason heikentyminen ei ole kovin laajaa ottaen huomioon kunkin luontotyyppien edustavuus, luonnontilaisuus ja pinta-ala suhteessa luontotyyppien kokonaispinta-alaan Suomen Natura 2000 -verkostoehdotuksessa. Kuitenkin Litokaira on suoluonnon laajana, monipuolisena ja monissa suhteissa

ainutlaatuisenakin alueena lajissaan maamme tärkeimpiä kohteita. Nämä seikat voimistavat osaltaan heikentymisen todellista merkittävyyttä valtakunnallisellakin tasolla.

Yhteysviranomaisen katsoo, että olemassa olevan tiedon valossa Nuolisuon turvetuotannon toteuttaminen suunnitellulla tavalla heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman Litokairan luontotyyppien aapasuot (7310), puustoiset suot (91D0), pikkujoet ja purot (3260) sekä lähdesuot (7160) luonnonarvoja puheena olevalla Natura 2000 -verkostoon ehdotetulla alueella. Luontotyyppien ominaispiirteet turmeltuvat tai häviävät osaksi, joten heikennys olisi toteutuessaan merkittävää.

Yhteysviranomaisen katsoo edelleen, että mikäli hankkeesta poistetaan pintavalutuskentän 1 rakentaminen eikä pohjoisosan vesiä muutoinkaan johdeta suunnitellulla tavalla jo perustetulla suojelualueelle, voidaan katsoa ettei edellä mainittu heikennys ole enää merkittävää. Kahdella muulla pintavalutuskentällä voidaan aikaansaada sellainen puhdistusteho omilla tuotantolohkoillaan – ja kun lisäksi nämä kaksi muuta pintavalutuskenttää eivät sijaitse Natura- tai jo perustetulla soidensuojelualueella – että hankkeen luontotyyppejä heikentävä vaikutus laskee merkittävän alapuolelle. Tämä edellyttää kuitenkin parhaan käyttökelpoisen tekniikan hyväksikäyttöä pintavalutuskentillä.

Linnustoselvitysten oleelliset puutteet kohdistuvat keskeisesti mm. pintavalutuskentän 1 lähiympäristöön. Mikäli pintavalutuskenttä 1 jätetään kokonaan rakentamatta, yhteysviranomaisen katsoo, etteivät Natura-arvioinnin puutteet ole niin merkittäviä, että arviointia olisi tarvetta täydentää. Hankkeen supistamisen seurauksena turvetuotannon loppuosan heikentävät ympäristövaikutukset eivät ylitä merkittävän rajaa, kunhan käytössä on paras käytettävissä oleva tekniikka. Mikäli hanke toteutuu, on vaikutuksia Natura-luontotyyppeihin ja lajeihin seurattava.

V. Luonnonsuojelulain 66 §:n vaikutukset

Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen, jos 65 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai siihen sisällytetyn alueen luonnonarvoja.

Saman lainkohdan 2 momentissa todetaan, että sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, saadaan lupa kuitenkin myöntää, jos valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole.

Saman lainkohdan 3 momentissa todetaan vielä, että jos alueella on luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, on lisäksi edellytyksenä, että ihmisen terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituviin erittäin merkittäviin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii luvan myöntämistä. Tällöin asiasta on hankittava komission lausunto.

Koska esitetyn suunnitelman mukainen turvetuotannon järjestäminen heikentää merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi Litokaira on sisällytetty Suomen Natura 2000 -verkostoehdotukseen, on ennen turvetuotantohankkeen hyväksymistä saatava edellä mainitulla tavalla valtioneuvoston myönteinen päätös. On perusteita olettaa, ettei edellä mainittu ehto erittäin tärkeän yleisen edun kynnyksen ylittymisestä täyty, koska vaihtoehtoisia ratkaisuja voidaan löytää. Edellytykset valtioneuvoston myönteiselle päätökselle näyttävät näin ollen pieniltä.

Yhteysviranomaisen katsoo, että suunnitellulla Nuolisuon turvetuotantoalueella voidaan

tuottaa turvetta kunhan toiminnan vaikutukset eivät merkittävästi heikennä valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman alueen luonnonarvoja. Turvetuotanto on mahdollista edellä kuvatulla tavalla, kunhan vesiensuojelutoimet hoidetaan parhaan käyttökelpoisen tekniikan keinoin.

Johtopäätökset

Lapiosuo – Iso Äijönsuo on perustettu soidensuojelualueeksi lailla n:o 851/1988. Alue käsittää 23 600 hehtaaria valtion omistamia alueita Ranuan ja Pudasjärven kunnissa. Asetuksella n:o 852/1988 suojelualueella kielletään mm. ojitus sekä maaperän vahingoittaminen, rakennusten, teiden ja rakennelmien rakentaminen, turvemaiden olevan puuston hakkaaminen sekä toimenpiteet, jotka saattavat muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa. Suunniteltu pintavalutuskenttä 1 sijoittuisi jo perustetulle suojelualueelle. Sen toteuttaminen edellyttäisi sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat asetuksella suojelualueella kiellettyjä. Arviointiselostuksessa ei käsitellä tätä ristiriitaa.

Arviointiselostuksessa on kuvattu perusteellisesti vain koko hanketta ja sen vaikutuksia. 0-vaihtoehdon lisäksi on lyhyesti kuvattu vaiheittainen ja supistettu tuotanto. Näiden vaihtoehtojen ympäristövaikutuksia ei ole kuitenkaan arvioitu. Arviointiselostuksessa ei paneuduta siihen, että Litokairalla on poikkeuksellisen laajana erämaaluonnon suojelualueena oma imagonsa, johon haitallisen leimansa lyö turvetuotanto aivan suojellun alueen rajalla ja jopa sen sisällä. Supistetun tuotannon monipuolinen tarkastelu olisi ollut erityisen tärkeää, koska pintavalutuskenttä 1 sijoittuu jo perustetulle suojelualueelle, eikä asetuksen (n:o 852/1988) suojelualueella mahdollistamat toimet sisällä lainkaan sellaisia toimenpiteitä, joita pintavalutuskentän rakentaminen ja muut kuivatustoimenpiteet edellyttävät. Yhteysviranomaisen katsoo, ettei vaihtoehtojen tarkastelu ole riittävää.

Arviointiselostuksessa ei ole vertailtu vaihtoehtoja lainkaan. On tyydytty arvioimaan vain yhden vaihtoehdon vaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn keskeinen anti perustuu eri vaihtoehtojen monipuoliseen tarkasteluun. Tässä suhteessa arviointiselostus ei täytä arviointimenettelylle asetettavia vaatimuksia eikä menettelyä voida vaihtoehtojen vertailun osalta pitää riittävänä.

Yhteysviranomaisen katsoo, ettei pintavalutuskenttä 1:tä voida rakentaa olemassa olevalle suojelualueelle. Arviointiselostuksessa ei käsitellä sitä, onko mahdollista järjestää Nuolisuon pohjoisosan kuivatus muulla tavalla.

Yhteysviranomaisen katsoo, että olemassa olevan tiedon valossa Nuolisuon turvetuotannon toteuttaminen suunnitellulla tavalla heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman Litokairan luontotyyppien aapasuot (7310), puustoiset suot (91D0), pikkujoet ja purot (3260) sekä lähdesuot (7160) luonnonarvoja puheena olevalla Natura 2000 -verkostoon ehdotetulla alueella. Luontotyyppien ominaispiirteet turmeltuvat tai häviävät osaksi, joten heikennys olisi toteutuessaan merkittävää.

Yhteysviranomaisen katsoo edelleen, että mikäli hankkeesta poistetaan pintavalutuskentän 1 rakentaminen, eikä Nuolisuon pohjoisosan vesiä muutoinkaan johdeta jo perustetulle suojelualueelle, edellä mainittu heikennys ei ole enää merkittävää. Kahdella muulla pintavalutuskentällä (n:ot 2 ja 3) voidaan aikaansaada sellainen puhdistusteho omilla tuotantolohkoillaan – ja kun lisäksi nämä kaksi muuta pintavalutuskenttää eivät sijaitse lainkaan Natura- tai jo perustetulla soidensuojelualueella – että hankkeen luontotyyppien heikentävä vaikutus laskee merkittävän alapuolelle. Tämä edellyttää kuitenkin parhaan käyttökelpoisen tekniikan hyväksikäyttöä pintavalutuskentillä.

Yhteysviranomaisen katsoo edelleen, että linnustoselvitysten oleelliset puutteet kohdistuvat keskeisesti mm. pintavalutuskenttä 1:n lähiympäristöön. Mikäli pintavalutuskenttä 1 jätetään

kokonaan rakentamatta, yhteysviranomainen katsoo, etteivät Natura-arvioinnin puutteet ole niin merkittäviä, että arviointia olisi tarvetta täydentää. Voidaan katsoa, että hankkeen supistamisen seurauksena turvetuotannon loppuosan heikentävät ympäristövaikutukset eivät ylitä merkittävän rajaa, kunhan käytetään parasta käytettävissä olevaa tekniikkaa. Vaikutuksia Natura-luontotyypeihin ja lajeihin on kuitenkin seurattava.

Luonnonsuojelulain 66 §:n mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen, jos hanke merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai siihen sisällytetyn alueen luonnonarvoja. Saman lainkohdan 2 momentissa todetaan, että lupa saadaan kuitenkin myöntää, jos valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole.

Em. lainkohdan 3 momentissa todetaan vielä, että jos alueella on luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, on lisäksi edellytyksenä, että ihmisen terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituviin erittäin merkittäviin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii luvan myöntämistä. Tällöin asiasta on hankittava komission lausunto.

Koska esitetyn suunnitelman mukainen turvetuotannon järjestäminen heikentää merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi Litokaira on sisällytetty Suomen Natura 2000 -verkostoehdotukseen, on ennen turvetuotantohankkeen hyväksymistä saatava edellä mainitulla tavalla valtioneuvoston myönteinen päätös. On perusteita olettaa, ettei edellä mainittu ehto erittäin tärkeän yleisen edun kynnyksen ylittymisestä täyty, koska vaihtoehtoisia ratkaisuja voidaan löytää. Edellytykset valtioneuvoston myönteiselle päätökselle näyttävät näin ollen pieniltä.

Yhteysviranomainen katsoo, että suunnitellulla Nuolisuo- turvetuotantoalueella voidaan tuottaa turvetta kunhan toiminnan vaikutukset eivät merkittävästi heikennä valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman alueen luonnonarvoja. Turvetuotanto on mahdollista edellä kuvatulla tavalla, kunhan vesiensuojelutoimet hoidetaan parhaan käyttökelpoisen tekniikan turvin.

Lausunto nähtävänä

Yhteysviranomaisen lausunto on virka-aikana nähtävänä arviointimenettelyn ajan Ranuan kunnanvirastossa ja kirjastossa.

Yhteysviranomainen toimittaa hankkeesta vastaavalle arviointiselostuksesta jätetyt lausunnot ja mielipiteet. Alkuperäiset lausunnot ja mielipiteet säilytetään Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksessa.

Johtaja Mauno Rönkkömäki

Ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa

Suoritemaksu

30 000 mk (peruste: valtion maksuperustelaki (150/92) 8 § sekä ympäristöministeriön

asetus (337/2001) alueellisen ympäristökeskuksen maksullisista suoritteista annetun ympäristöministeriön päätöksen (245/2000) liitteen muuttamisesta.

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että julkisoikeudellisesta suoritteesta määrätyn maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava oikaisua vaativan nimi, asuinpaikka ja postiosoite, vaatimus maksun muuttamiseksi sekä oikaisuvaatimuksen perustelut.

Oikaisuvaatimus on oikaisuvaatimuksen tekijän tai oikaisuvaatimuksen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut oikaisuvaatimuksen, siinä on mainittava myös laatijan nimi, asuinpaikka ja postiosoite. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä maksun määräämisen perusteena oleva asiakirja alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Omalla vastuullaan oikaisuvaatimuksen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen postiosoite on PL 124, 90101 OULU ja käyntiosoite Isokatu 9, Oulu.

TIEDOKSI:

Ympäristöministeriö
Ranuan kunnanhallitus
Metsähallitus, Pohjois-Pohjanmaan – Kainuun luontopalvelut
Metsähallitus, Laatumaa (Rovaniemi)
Metsähallitus (Länsi-Lapin alue)
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Lapin liitto
Oulun lääninhallitus, sosiaali- ja terveystoimi
Lapin lääninhallitus, sosiaali- ja terveystoimi
Kainuun TE-keskus, kalatalousyksikkö
Lapin TE-keskus, kalatalousyksikkö
Lapin ympäristökeskus
Alueelliset ympäristökeskukset
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen osastot
Paliskuntain yhdistys
Kuukkaan paliskunta
Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri
Lapin luonnonsuojelupiiri
Ranuan luonnonsuojelupiiri
Lapin lintutieteellinen yhdistys
Oijärven kalastuskunta
Arvo Saloppa
Seppo ja Taina Karjalainen